Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШОАТТА, 6 январь, 1979 шу. • № 3 (5079). • Мах 2 кепиг.

КОТАЛОНГАРА — КОТАЛОНГА

Чаккхьнаад иттлагIча пятилетка кхоалагIа шу. Советски наха чIоагIа доккхал а деш нисъадьаккхар ю. Ша дар парте XXV съезда исторически решенеш кхочашъеш бериате къахьийга шу. СССР керда Конституци балх беш йола хьалхара шу.

Парте йIахьхача хаина оттаьлча социально-экономически политикага хьежна керда, кхы а доккхагIа дола декхарш кхочашдара эше хьалаш кхоаккеллад иттлагIча пятилетка кхаь шера, советски халкъо хьинар тIадахийта кхо а хьегаш. Хадданза лакху общественни производства эффективности балха диналш, дегIадоагIа промышленни продукци арахецилга. Болх бе йолаклийтай бIаьш йоккхий предприятенех объекташ, ЦIакха а ца хиннача тайпара дукха чуйийцад алат — 235 миллион тонн. Доккхий хIамаш нарагIдувларца белгалдаьинад дай-мехка Iилма. Толаме кхочашъеш я советски наьха материальни вахаре хьалш культурни боараш лакхбара планаш.

Шоашта карагIа мел доьинар советски наха дуьа болхлой класса, колхозаш ахархой, халкъа интеллигенцие йохарийоацача цхьоагIоаца, хадданза чIоагIдуш доагIача СССР халкъий доттагIалца, Коммунистически парте, цуй ленински Центральни Комитета, поакъост Л. И. Брежнев керте латтача ЦК Политбюро хьалкъалерча кулгалца.

Мехко даьхача толамашта юкъе, берригача советски наха санга, шоашта могаш дола дакъа лацад Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша а.

Республика промышленни предприятеша толаме кхочашъьй иттлагIча пятилетка кхаь шера план. Кхаь шера планаш хамал хьалха кхочашъьй город Грозне 26 промышленни предприяте. Царех я «Старогрознефть» НГДУ, «Промавтоматика» НПО опытни завод, швейни производственни объединени, чхьагIара-поьлачии комбинат, кхыдараш.

3,5 эзар согIа производства хьалхалаттори новаторша 1980 шера чотах болх беш. Царна юкъе я Старогрозненски УБР-ера И. М. Шулик керте латта буруь детта бригада, «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни завода А. П. Тимошенкос кулгалду наладчикий бригада, кхыйола коллективаш.

Башха-дика толамаш даьхад Горячеводски УБР, назрановски «Электроинструмент» завода, ялата продуктай управлене, шурий промышленноста объединене коллективаша.

Комсаммарош генаркомарош дIанисхача юртбоахама культураш боахара 1978 шерара планеш кхочашъьй.

Даьхача толамий бе боагIа мах а беш, дукха ха йоаццаш хиннача XVI областной партийни конференце белгалдаь ма-хиллара, республике хIанз а йолаш я боахам лартIа ца лелабеш гIулакх бе-башха да хеташ тесса лелабеш йола моттигаш. Производственни объединенеша, промышленноста, транспорта, гIишлоягъеча предприятеша йолаш йолча торонех хIанз а бизза пайда эцац, производства эффективность айира тIаберабаь никъ тоъам болаш хьинар тIадахийта чаккхбахац, Iалаьодац промышленносте низалех эффективно пайда эцилга. ХIанз а керрагIа лелаьц плановни финансовни дисциплина, во лел дикагIа йола опыт дIайоаржаелга. Доагор а кхыйола материалаш а кхоелга дика вIашт Iехьдаьккхадац, балха ха зехьа йоаеш. низалаша бизза болх ца беш, къахьегама овсарле лакх ца еш моттигаш я. Къоастадаьво дешаш дукха да юрта боахаме.

ХIанз республика къахьегамхой керттера терно тIаерзаьь я 1979 шера тулош, хьалхашка латта декхараш белгалдаьча КПСС ЦК ноябрьски (1978 ш.) Пленума решенешта, цига поакъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьла, СССР Лаккхехьарча Совета сессе, вай республика Лаккхехьарча Совета сессе, XVI областной партийни конференце материалашта.

«Шеррача фронтаца дIахьалхашкаьа доах вай, — аьлар поакъоста Л. И. Брежнева КПСС ЦК Пленуме. — Вай мехк вайна бIарга а гуш хувцалуш латт. Йоккхий я вайна карагIдаьнарий масштабаш. КIоашга лц вай проблемаш а. Вайна уж йовз, уж къоастаяра тIехьа хадданза болх бу, хIаьта кхочашъенза а ютарсьац».

Кердача шера Нохч-ГIалгIайчене дикка дIахьалхашкахьа доха дева экономикен, культуран, халкъа хьал-торош айеш. Мехкдьаттахоша лаьрхIад 150 эзар метр буруь тоха, гучадьаккха мехкдьатта миллионаш тоннаш дукхагIа киллийта, мехкдьатта сиважинашта эксплуатаци яра шоллагIа методаш юкъекхухьаш цIенхаьтта болх бе. ЧIоагIа уйла тIайохийт мехкдьаттахимически мехкдьатта чаккхдоахачех промышленноста. «Грознефтеоргсинтез» объединене коллективала хьалхашка декхар оттаду отраслана онлаш тIара реконструкци ен технически эрганккен. ДIахо дегIайоагIаргья машиностроени, культурно-бытовойи боахаме эшен товараш арахеца производство.

Доккхий декхараш латт юрта боахаме къахьегамашта хьалхашка — ялатий, сомий, баьцадаврий хьуикъам дикка лакхбар, дикка дукхагIа иовсаш ахар. Дулх дукхагIа доаккхара дукхагIа лелае еза хьакхарчи кои тIара оалтазараши.

1979 шера пачхьалкхен капитальни вложенеш 320 миллион сом гергга хургья. ДIадахача шерарчул дукхагIа да из. ДIахо дегIайоагIаргья халкъа образовани, уавлцIено дораелга, культура, кхыдола доакъош.

Де деза балхаш дукха да, декхараш доккхий да.

Советски наьха политически къахьегамен хьинар чIоагIа айдаьд СССР Лаккхехьарча Совете хоржамаш дара кийчо еш хьаьро. Хургдола хоржамаш чаккхдоахаргда СССР керда Конституци берхате лелаш, кхаш, болх беш йолча хана. Традици а хиина дIаэтта хиларца советски нах хоржамаш кулча дейна пакъабаха гIерт къахьегаме доккхий хьоккхамаш дахарца. Дукхача коллективашта тIаийцад социалистически декхараш встречни планаш. Вокха лоархIам болаш да КПСС ЦК ноябрьски (1978 ш.) Пленума решенеша ма-яххара партийни, профсоюзни, комсомольски организацешта, боахама органашта хьалхашка латта декхараш — айденнача наьха хьинара хостам телиата хадданза эргадоахаш тоаде дева, из тIадерзаде деза наьна тIаийце декхараша кхочаш ца деш цхьаккха а предприяте, цех, боахам, къахьегамхо воацаш болх бера.

Коммунистий сийлен декхар да шоаш беча балхаца, оалача дешаца хьоккхам а толаш иттлагIча пятилетка диьлагIча шера кланаш толама кхочашъяра нах тIехьабахар. Партийни организацеша производственни коллективашка кхетама болх беш хIара болхло ше производства да волга, коллектива балхех бола бехктоккхам шийна тIабужалгта хоаш хьалххевара къаьстта уйла тIаяхийта еза.

Iалашдаьза дергдац социалистически ялъ къахьегама овсарле айра, бийдал, материалаш, доагор, электроэнерги кхоара, производственни фондех бизза пайда эцара, арахецача продукце дикал лакхъяра тIаерзаелга.

Социалистически ялъа партийни доала деш шерра дIайоаржайта еза дикагIа йола опыт, из массанахьа а балха юкъехьоалга, Iалаш а деш. Цунца цхьана хьадеха доагIар хьадеха деза цхьаккха корта бола бахьан а доацаш хала кхочаш ца ерашкара, болх тесса делабераш кхара, дисциплина телхаерашкара.

Кердача шера — кердача коталонгаш!

ПЯТИЛЕТКА — ДИЪ ШЕРА

Дикача хьоккхамаща чаккхдаьккхад пятилетка кхоалагIа шу тха совхоза хьайбаш лелаберашa. Кхоачашдаьд шура яккхаран из пачхьалкхенга йоккхаран тIаийца хиина социалистически декхараш. Иштта, тIаийцача декхарагIа 830 тонн йоккха езаш хиннача 832 тонн еккар шура, шера планагIа докха дезаш хинначул 12 тонн дукхагIа а долаш дехкар дулх. Дика лоархIабир шоай декхарех Iаьсий лелабераш я: хIара бIаь Iатта тIехьа юкъера даьрхIача 85 Iаснлг хьалкхедир цар.

Уж толамаш даха къаьстта доккха новкъостал дир доярkaшa: Къахьегама Цlечa Байракха орден лелаеча коммуниста Адуева Тамарас, КПСС членалла кандидат йолча Альмурзаева Альбинас, Гелаева Песихьате, Вагуева Зайдета, Адуева Зурас. Iаьсий лeлaдeш йолча коммуниста Умарова Падас, кхычар.

Царех цхьабарех къаьстта дувца безам ба са. Масала, Адуева Тамара. Дукхача хана деиз хьайбаш лeлaдeш хьайоагIеча цо йоккха балха опыт юаьй. Из бахьан долаш дика лоархIаю из ший декхарех. Иштта, ше дош денначa тайпара, СССР керда Конституци тIаийца шу дузача диймахьа, 7 октябре, кхочашйир цо кхаь шера план. Цу юкъа 6425 килограмм яккха езаш хиннача 7227 килограмм шура яьккхар хIара Iаттагара. Цул согIа, ше тха ферме болх беча юкъа дукхача доярокашта дIаIомальй цо ший балха опыт. Соахка ферме ярхача яхье хьалхара моттиг а яьккхар Адуевас.

Цо болх бе Iомаьй дикагIчарех цаI йола доярка Альмурзаева Альбина. Яхье нюлагIа моттиг яьккхар цо соахка. хIаьта шера план 1970 йолаш 2510 килограмм шура яьккхар хIара Iаттагара. Нахаца дет тIара, массе хана дикача хьехамаца а гIулакхаца а новкъостал де кийча хилар бахьан долаш сий ду цун совхоза коллективо.

Iаьсий лeлaдeш йола Умарова Пада коммунистически къахьегама ударник я. План 450 грамм йолаш дийнакъен буси юкъера лаьрхIача 600 грамм дулх тIакхийтад цо лeлaдaьча хIара Iасилга соахка. Дика болх барал согIа, доккха дакъа лоац цо совхоза а ферма я общественни вахаре. Юрта Совета депутат, фермерча депутатски поста викал йола Умарова Пада хьайбай доакъарий рацион кхочашъяра, кком беш цуних пайда эцара тIахьожам лоаттабеш я.

Иштта хьинаре къахьегаш ба тха фермера дукхагIйола кхы болхлой а.

Хьайбаш Iинга раб дахара дика кийчо яь хилар бахьан долаш хIанз йоаккха шура соахка уих хана хинначул дукхагIа я. Лакха я хьоакал и. Карара пятилетка — диканa пятилетка хиларах тара, пачхьалкхена дIа мел лу шура цхьоалагIча классага дIакхоачае гIерт тха коллектив.

ЙоагIа йоакхо ю совхоза кулгалхоша хьайбаш лeлaдeрашта эшаш дола хьалаш вIаштIехьдахара. Иштта, берригача болхлошта спецбаракъаш дениад, шоай доалахьа хьайбеш долчарна йол еннай, хIаьта доагаде дахча, кIор беннаб.

Дика вIаштIехьдаьккхад къахьегамхоша салоIилга а. Шеча уголоке я телевизор, радиоприемник, дешаьоа журналаш, газеташ, тайп-тайпара ловзараш. Пенех хьалтеха доахк хIара доярка, ферма коллектива социалистически декхараш тIаяздаь кахаташ. Социалистически яхье бетта хьалхара кхо моттиг яьккхача доярокашта ахчан согIаташ лу, хIаьта хьалхара моттиг яьккхача кхы тIа карара кара тела ЦIе вымпел а лу.

Парте Центральни Комитета июльски (1978 ш.) Пленума решенеш кхочашъеш тха коллективо лаьрхIад шура яккхарех из пачхьалкхенга йоккхарех пятилетка план диъ шера кхочашъе. Дагалаьцар кхочашде вIаштIехьдаргхиларах тхо тешаш да.

Г. БАТУКАЕВ,
Урус-Мартановски района Мичурина цIерагIча совхоза шурий ферма бригадир.

КАГИРХОЙ ХЬЕХАМЧА

Шоллагlча сменера болх дIаболабе ах сахьат согIа йисай. Цхьабакъда, ший барэкъа хийца, балха форма тIайийха сихача боларца механически цехе чуйоагIа токарь, коммунистически къахьегама ударник Саронова Лилия Петровна. ЦхьоалагIча смена къахьегима вахте лаьттача ший сменщикага массех хаттар ду цо.

— Мишта болх бу станокаша? (Уж ворхI станок я цхьан хаина царех хIаране болх беш яр).

— Даккха гIалат доацаш бIарччача сменагIа беш баьб ерригнеша, — жоп делар сменщика.

— Миштад хьа таханара производственни хьоккхамаш? — хаьттар Лилия Петровнас.

— ЦаI-ах сменни норма кхочашъяьй, — жоп делар вокхо.

Цох кхаъ хиина юхь тIа елар а дьшна, хьол тIехьайнса са а йиш мичай, аьлар Саронова Лилияс. Цхьан станокера шоллагIчоа тIайодаш, лоро унахочунга ладувгIаш санна, цар беча балхага ладувгIаш чакхъяьлар из. Массане а «са дики доах», — аьлар цо.

Массаза а иштта боккъонца хьожаш чакхъяьле мара шийн болх дIаболабеш оамал яц цун. Цудухьа цун балха тIа хьовзам хинна нагахьа моттиг нийслац.

Ше доахача къахьегама толамех, шийна карагIдуьлача гIулаккхех дувца дукха тIера яц Лилия Петровна. Царех лаьпа шийга хаттар дича, массане а санна болх бу-кх аз а, аьле жоп лу юкъерча дегIара хьатара, йиза, безаме юкъ йолча кхалсаго. Цун дикача гIудакхех, производственни хьоккхамех дувц цунна къахьегаш бараша, механически цехага кулгалхоша. Тха «Трансмаш» заводе эггара дикагIеи говзагIеи йола токарь я Саронова.

Из иштта хилара тешал деш дола дукха масалаш доаладе йиш я цун балхах лаьца. Заводерча болхлошта юкъе эггара хьалхарчарца йолаелар из сдельно-премиальни системагIа къахьега. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 140—150 процент кхочаш а еш, хIара бетта 40 процент а ала тIех премиальни хьожаю дукха деш доаккхача алапега диллача. Иштта къахьегарах заводерча болхлошта юкъе хьалхарчарца, дIададахача шера цхьоалагIча июле, рапорт делар цо пятилетка диъ шера план кхочашъярах. ХIанз пятилетка тIеххьарча беттай календарагIа къахьегаш я из.

Ше кийчъю продукци дикен тIеххикен мара хилийтац цо. Цудухьа ОТК болхлоша тIахьожам а ца лоаттабеш, цкъа дIаелча юха ца ерзаеш дIайохийт цун продукци. МоллагIа бехктоккхаме оатхалаш кийчъе езаш хилча цунга кийчъйт.

«Трансмаш» заводерча кагирхой толашагIа лоархIаш йола хьехамча из хилара дийцар тхона предприяте кулгалхоша, къахьегама ветеранаша. Ший опыт догдаьиза долаш дIалуш, балха говзала къайленаш дIайовзийташ цо хьалххебаь токараш дукха ба укхаза. Царех я токарь Тазбиева Зулихан. Ший хьехархочул эшашагIа доацаш къахьегама толамаш доахаш я из. Иштта барех доккхал ду Лилия Петровнас. ХIанз цо Iомаеш я Сапарова Бирлант. Шийга цкъа дIаьйинар шоалагIа ала ца дезаш дика дIаэц ученицас.

Хьинаре къахьегаш йолаш ехьа я, общественни балха тIа дакъа лаца я ха корайоагIа цунна. Цкъа санна дуккхаза а хиннай из профсоюза цехкома член йолаш, хIанз профсоюза завкомерча жилищно - бытовой комиссе члена декхараш кхочашдеш я. ВIаштта шоаза хержай из Старопромысловски райсовета халкъа депутатаьаш. Харжархоша дукха наказаш тIакхухь шоаш тешаш беннача. ТIехьа а ца тетташ цар шийна тIаденача дешашка хьажа оарцагIйоал Лилия Петровна. Дукха ха йоаццаш «Березка» яхача бахача пахагара накъат йхаьчар цунга каст-каста канализаци йоха а йохаш арахьидача хиво гIашлой паькъаш доххаду яхаш. Цу гIулакхага хьажа оарцагIьяьлар Саронова Лилия. Из гIулакх оттаде дезача органашта хьалхашка оттадир депутата. Баркал аьлар цунна харжархоша.

Укх тIеххьарча шерашка тIера Iо ца доаккхаш завода сийлен Улга тIа хьалтеха доалл цун портрет. ВIаштта дихаза «Социалистически яхье котъьйнар» яха сийлен Знак еннай. «ИйслагIча пятилетка ударник» яха сийлен цIи еннай Лилия Петровнайна.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа). токарь, кагирхой хьехамча Л. Саронова ший ученицана Сапарова Бирланта ца хоаш дар дIахьехаш я.

И. ПЛИЕВА сурт.

4 МАРТА — СССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТЕ ХОРЖАМАШ

ДИКАГIБАРИЙ ЦIЕРАШ ЙОАХ

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕНЕ ДIАХОХЬОШ ДА СССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ДЕПУТАТАЛЛА ХАРЖА КАНДИДАТАШ УЙТТАБЕЛГА

Хоржамашта хьалхара собрани чаккхььинай академика М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдьатта институте. Цига къамаьл даьча института профкома председателa Г. М. Петкова «Красный молот» завода коллектива СССР Лаккхехьарча Совете депутаталла харжа КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председателa хьалхара заместитель В. В. Кузнецова «Красный молот» завода котельщикий бригадир Н. Г. Рыженкова кандидаталла оттабе аьнна яь решени хьаллацара тIахьийхар харжархой.

Собране соцам бир: № 397 йолча Грозненски хоржамий округе гIолла СССР Лаккхехьарча Совета Союза Совете депутаталла харжа Кузнецов Василий Васильевич Рыженков Николай Георгиевич кандидаталла оттабе аьнна «Красный молот» завода, мебельни дахчах хIамаш ечен «Терек» объединене, «Промавтоматика» НПО опытни завода коллективаша яь предложени хьаллаца.

Торжественни хьале чаккхъялар хоржамашта хьалхара промыслови геофизика конструкторско - технологически бюро коллектива собрани. Къамаьл даьча СКТБ директора А. Г. Барминске тIахьийхар харжархой красномолотовцашь СССР Лаккхехьарча Совета депутаталла харжа КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председателa хьалхара заместитель Кузнецов Василий Васильевич «Красный молот» завода котельщикий бригадир Рыженков Николай Георгиевич оттавара яь предложени хьаллацара.

Массаза цхьан дагара а волаш собрание соцам бир: № 397 йолча Грозненски хоржамий округе гIолла СССР Лаккхехьарча Совета Союза Совете депутаталла харжа Кузнецов Василий Васильевич Рыженков Николай Георгиевич кандидаталла оттабара «Красный молот» завода, мебельни дахчах хIамаш ечен «Терек» объединене, «Промавтоматика» НПО опытни завода коллективаша яь предложени хьаллаца.

Иштта хоржамашта хьалхара собранеш чаккхъйинай «Грозгипронефтехим» проектни институте, Октябрьски буруь тохара балхий управлене, «Союзавтоматстром» опытно - экспериментальни заводе, Нохч - ГIалгIай химзаводе. Цу собраней доакъашхоша дег тIара къоабалйир № 397 йолча Грозненски хоржамий округе гIолла СССР Лаккхехьарча Совета Союза Совете депутаталла харжа Кузнецов Василий Васильевич Рыженков Николай Георгиевич кандидаталла оттабара яь предложени.

* * *

ЧIоагIа дегаш айденна бар хоржамашта хьалхарча шоай собране баьхка Веденски района Ленина цIерагIча колхоза колхозхой.

Къамаьл де дош лу колхоза учетчика У. А. Мишиевна.

— Кастта хургдола хоржамаш мехка общественно-политически вахаре боккха лоархIам болаш да, — аьлар цо. — Тахан вай пайда эц Конституце воашта еннача сийлаь - бокхача бакъонах — пачхьалкхен йоал деча органе вовй викалаш бахийта йиш хиларах. Нохч - ГIалгIай АССР-гара № 677 йолча Урус-Мартановски хоржамий округе гIолла СССР Лаккхехьарча Совета Къамий Совете депутаталла харжа Урус-Мартановски района Мичурина цIерагIча совхоза доярка Вагуева Зайдет Сажаевна оттаяра предложени ду аз.

СССР Лаккхехьарча Совете депутаталла харжа З. С. Вагуева кандидаталла оттаяра яь предложени хьаллаьцар Ленина цIерагIча колхоза партиома секретара Б. С. Юсупова, керттерча агронома С.-М. Х. Терипова, Дышне-Веденски юрта Совета председателa У. М. Есенбулатова.

Массане а цхьатарра доггуйла долаш соцам тIаэц: Нохч - ГIалгIай АССР-гара № 677 йолча Урус-Мартановски хоржамий округе гIолла СССР Лаккхехьарча Совета Къамий Совете депутаталла харжа Вагуева Зайдет Сажаевна оттае.

* * *

Дукха нах вIашагIихийттабар ГI. Ахриева цIерагIча назрановски «Электроинструмент» заводе хиннача хоржамашта хьалхарча собране.

№ 43 йолча цеха наладчика М. А. Даурбекова предложени елар № 399 йолча Сунженски хоржамий округе гIолла СССР Лаккхехьарча Совета Союза Совете депутаталла харжа завода токарь Дзарпетов Сулайбека Муса кандидаталла оттаяра. Из предложени хьаллаьцар къамаьл даьча болхлоша Л. Х. Могушкова, Ш. Х. Султыгова, завода партбюро секретара Х. Местоева.

Собране доакъашхоша массаза цхьан дагара а волаш соцам бир: № 399 йолча Сунженски хоржамий округе гIолла СССР Лаккхехьарча Совета Союза Совете депутаталла харжа «Электроинструмент» завода токарь Дзарпетов Сулайбека Муса оттае.

* * *

СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически заводе чаккхьиначa хоржамашта хьалхарча собране эггара хьалха къамаьл дир № 12 йолча цеха аппаратчицас И. Ф. Юровских. — Вай коллективо сийлен боккъо еннай мехка лаккхерча законодательни органе вахийта викал белгалваккха, — аьлар цо. — Аз предложени ду СССР Лаккхехьарча Совете депутаталла харжа № 12 йолча цеха аппаратчица Черкунова Лидия Кузьминична оттае. Вайна массанена а йовзаш я из хьинари дисциплинех йола болхло, доагIар дизза хьадехаш йола коммунистка санна. Тешаме кхочашдеш хьеинай Лидия Кузьминична нийсалагIа хержача СССР Лаккхехьарча Совета депутата декхараш а.

Цу собране Л. К. Черкуновай кандидатура хьаллаьцар къамаьлаш даьча завода слесарий бригадира М. А. Мамаева, № 12 йолча цеха начальника А. М. Зайцева.

Собране доакъашхоша массаза цхьан дагара а волаш соцам бир: № 669 йолча Заводской хоржамий округе гIолла СССР Лаккхехьарча Совета Къамий Совете депутаталла харжа № 12 йолча цеха аппаратчица Черкунова Лидия Кузьминична оттае.

БIаьстанна — кийчо

ТЕХНИКА ХАННАХЬА ТОАЕРГЬЯ

«Восточный» совхоза механизаторашца яхье а яьнна юртбоахама техника кийчъеш я «Новогрозненский» совхоза ремонтникий коллектив. Соахка IV квартале, планал согIа 9 а йолаш, 22 трактори 85 процент тIехьаюзза инвентари тоаьй оаха. Наурски района механизаторий болам хьал а лаьца, техника кийчъеча дакъа лоацаш кхоъ бригада я. Шерра яьржай царна юкъе социалистически яхь. КIезига бац айденнача хьинарца болх бераш.

Масала, каст-каста «молкешца» вувц йоккха опыт йола ветеран моторист Идрисов Амир. Цо тоабаь мотор тешаме болх беш хул. Ший професси Iомаю цо комсомольца Гамхаев Ахьмада. Иштта дика специалисташ лоархIаш ба слесараш Хасуев Рамзан, Исраилов Леча, токарь коммунист Хажаев Алхазур. Алхазурах «дошо кулгаш» дола болхло оал коллективе.

Техника тоаеча доккха дакъа лоац трактористаша а. Уж ба Магомадов ХIарон, Янукаев Яхья, Темербаев Ваха, кхалнах Усумова ПаьтIимати Насуханова Масраlен. Графикаца оттаьча хана хьалха шоай трактораш тоаьй цу шинне.

Цу тайпара толаме болх бечар йоанхо ю боахама кулгалхоша. Цу гIулакха ремонтникашта лаьрхIа хьадда моральни материальни стимулаш я. Хьалхара моттиг яьккхача бригадана карара кара тела ЦIе вымпел 200 сом ахчан согIати лургда, шоллагIча моттигах — 150 сом.

С. ДЖАБРАИЛОВ,
Гудермесски района «Новогрозненский» совхоза мастерски заведующий.

Де мел лийрхIар кхоачашхиннад

Хьинарeча къахьегамца белгалдаьккхар пятилетка кхоалагIа шу Грозненски маькха комбината болхлоша. Ханал дукха хьалха, 29 ноябре — СССР Лаккхехьарча Совета сессе ший болх дIаболабьача дийнахьа рапорт делар цар пятилетка кхаь шера план кхочашъярах. Кхаь шера планагIа лаьрхIачул согIа ара а хийца маькхала яьккхай 900 эзар сома маькха товарни продукци. Из хул тIаийцача социалистически декхарех лаьрхIачул дукха а дукхагIа.

1975 шераца нийсйича къахьегама овсарле 11 процент лакхъеннай. «ТIехьабусараш боацаш бе болх» яхача девизагIа шерра социалистически ялъ йоаржаьча тха комбината болхлоша 26 декабре кхочашйир дIадахача шера план а, из хул тIаийцача социалистически декхарех лаьрхIачул шийн дийн хьалха. Социалистически декхарех шера планах согIа маькхала яккха езаш хинна продукци 50 эзар сома маькха йолча, маькхала яьккхар 146 эзар сом мах болаш я. Планал согIа мел кийчъяь продукци къахьегама овсарле заданел шиъ-ах процент тIехкхочашъярах кийчъяь я.

ДIадахача шера арахеца йолае езаш яр йкъ тайпара изделии, хIаьта арахийдар пхе тайпара изделии. Царех я мезаца кийчъю булкингаш, белгородски мIаьда маькх, роменски маькх, хIаьда чIораш, мезана кийчъю вафлеш.

Пятилетка кхоалагIча шера къаьстта дукха болх баьб продукци дикагIа хилийтара цун ассортимент шеръяра. Дикка кIезигъенна продукци во я яхаш тела рекламацеш, дукхагIа арахец 50—70 грамм хула зIамига булочни, диетически изделеш, кхьоалагIча сорта хьоарах хьеш йола маькх.

ДIадахача шера тIаийцача социалистически декхараш тIа белгалдаьккха дар товарни продукцега дIадодар лохдарах, рентабельности производства эффективности лаккхъярах планал согIа пачхьалкхена ткъо эзар сом пайда бе безаш хилар. ХIаьта оаха шера заданел согIа пачхьалкхена баь пайда 30 эзар сом да. Бийдал кхоьлй 50 тонн согIа, условни доагор 16 тонн, электроэнерги 12 эзар киловатт-сахьат. Производства эффективность бахьан лоаттабеча къонсамех доккха беркат доалаш хилар къаьста хьахьокх фондоотдача 1977 шера хинначул 6 процент согIа лакхъенна хиларо.

Пачхьалкхен плани тIаийца социалистически декхараш тIеххкхочашдерча доккха дакъа лаьцад тха предприятерча рационализаторашa. Цар кийч а яь производствана юкъейнхьай 15 рационализаторски предложени. Шера производствана цар беш бола пайда плх эзар сом да.

ТIехьабусараш боацаш бе болх яхача ростовчаний инициативагIа шерра социалистически яхь йоаржаьча комбинатерча йийтта производственни бригадах цхьаккха йисанц хIара бетта оттаь планови заданеши нормаши кхочаши тIеххкхочаши ца еш. БIарччача шера царна юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латташ чаккхъялар коммуниста, Къахьегама Цlечa Байракха орден лелаеш йолча Н. И. Овчинниковас кулгалдеча йиъ лагIча бригадаи мастер М. П. Тофелюк керте латтача кхоалагIча бригадаи коллективаш. Цехашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латташ пятилетка кхоалагIа шу чаккхдаьккхар комбината партийни организаце секретарь У. Й. Михайлова керте латтача вафельни изделеш арахецача цеха коллективо.

КПСС ЦК ноябрьски (1978 ш.) Пленума решенеша, укх шера СССР Лаккхехьарча Совете хоржамаш хургхиларо кхы а чIоагIагIа хьинар айдаь къахьегаш ба тха комбината болхлой. Цар дерригга шоай низаш торонаш оарцагIъьккай пятилетка диъ лагIча шера, иштта пятилетка планаши тIаийца социалистически декхараши толамца кхочашдан тIеххкхоачашдара.

А. КАРАПЕТЯН,
Грозненски маькха комбината директор.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаккхехьарча

Совета Президиуме

ТОАБЕ НАХА ЮКЪЕРА КХЕТАМА БОЛХ

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаккхехьарча Совета Президиумо ла а дийгӀар, йийда а йийдар района Советаша бахача наха интернациональнии атеистически кхетам балара бечa балхах йола Сунженски района халкъа депутатий Совета исполкома председателa С. С. Хасиева доклад. Президиумо белгалдаьккхар, района моттигашкарча Советаша, партийни организацеша култал а деш, районе бахача наха интернациональнии атеистически кхетам балара болх хьинарегӀа беш хилар. Уж дешаш дукхагӀа уттаду халкъа депутатий Советашка, гражданий сходашка дувца. Райисполкомо, кхенэбарий гӀулакхашта йолча комиссе, моттигашкарча Советий исполкомашкарча дына культех дола законаш телха ца дайтара йолча комиссе членаша индивидуальни болх бу дынах тешаранца, бахах дӀаккхетабу дына культех долча законодательствах.

Товлуш боагӀа района культура учреждений болх: клубий, культура ЦӀеной, библиотекай. Цига докладаш, беседаш ю, устин журналаш вредоах, дикача нахаца, къахьегама турпалашца вӀашагӀкхетараш ду, книжкай выставкаш вӀашагӀъехи, тематически обзораш а, гойтара агитаци эргайоах. Дукхача станицашка «Тхо — интернационалисташ», «Сийлахь-доккхача доттагӀала хиэ», «Нохч-ГӀалгӀайче — вошал долча халкъий дезала юкъе» яхача темаех лаьца тематически сайренаш ю, «Ды хьахиларш цун чулоацами», «Нахи дайлаши», «Ислами ихалсагиэ» яхача темаех хаттарийн жоппийн сайренаш а хиннай.

ШерагӀа юкъеккхувла баьннаб районе керда обрядаш цӀейши — Советски Эскаре болхараш хакъабехар, саг йоалляри маьре яхари, бера регистраци яр, эгтара хьалхара паспорт дӀадалар дездеш белгалдаккхар.

Дешара процессо а, хӀаьта мишта классал араххьара болх беш а дешархоашта интернациональнии атеистически кхетам балара хоадам боллаш балзаш ду района школай педагогически коллективаша. Школашка хьахинна а шерра пайда эцаш а я, дешархой переписка, школашкарча историчесни кружокашка ду балхаш, тӀемийн къахьегамех сийлех моттигашка походаш яр, тӀема сийлех цӀенош санна йола кхетам балара формаш.

Цунца цхьана Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаккхехьарча Совета Президиумо белгалдаьккхар, Сунженски района халкъа депутатий Советаша а цар исполнительни комитеташа а бахача наха интернациональнии атеистически кхетам балара беча балха юкъе лоархӀаме кхоачамбоацараш хилар. Из хӀанз а бац хила езача тайпара система йолаши лерргӀа беши, дилла а бац из денале, тӀагӀертта. Сессешкей исполнительни комитетий заседанешкей уттаду дешаш цхьаза формально дувц, тӀаийю решенеш кхоачашъяро мел аффект лу хьажац. Эсала пайда эц къахьегама коллективий кхетам балара торонех, кхоачамболлаш бац индивидуальни болх, къаьстта дынах тешараш юкъе. КӀезига эффект лу районе вӀашагӀъехкача цӀагӀярча лектореша, цхьаза дукха хул цар балхаца формализми стихийности.

Района культурно-сердалон учреждениеша коммунистически кхетам балара болх комплексно бера принципаш лергӀа чакхъяхац, массеза а теркалъяц аудиторе башкалоаш, эффективно пайда эцац кагирхоищца беча балхе специфически средствах. Дукха мероприятеш эсала, гулбеннарашта хоза хетаргдола хӀама юкъедоалаш, цар уйлаш хьоа ца еш чакхъюел. ХӀаьта дукхагӀа бола нах цар чу ца лоацаш бус. Художественни самодеятельноста репертуара тӀа, агитбригадайн кинносетен балха юкъе йоаггӀаш йола моттиг дӀалацац бахача наха интернациональнии атеистически кхетам балара дешаша. Дукхача культура учреждениешкара гойтара агитаци хуша езаш я.

Коммунистически кхетам балара гӀулакх кхоачамболлаш комплексно леладац района школашка, берашта интернациональнии кхетам балара влиянии еча ерригача факторашта (дешарен кхетам баларен процесс, обществана пайдана бола къахьегам) юкъе боаггӀаш бола бувзам бац. Дукхача школашка кхоачамболлаш бац биологи, химин, физика, кхыдараш сан-ка дола атеистически кхетам балара лоархӀаме дола предметаш хьеха хьехархой. Школай педагогически советийн методически объединенешкай заседанешка каст-каста дувцац интернациональнии атеистически кхетам балара дешаш, лерггӀа дӀайоаржац дикагӀа болча кхетамчий опыт.

Интернациональнии атеистически кхетам балара дешаех кӀезига язду «Знамя труда» яхача районни газета оагӀош тӀа. ХӀарчӀача 1978 шера ислама, православе, баптизма дын новицешта критика еш йола цхьакха а материал арайаьнац газета тӀа.

Дунха да районе чӀоагӀа зене дола дӀалхача замах юхедисарии, дукха бе дынах тешараш, шоай зулаьме гӀулакхаш леладеш ба дына хьалхалаттараш, регистраци а цаеш йола дына секташ группаш я. КӀезига моттигаш яц бераши хувш боагӀараши дына обрядашта юкъеузаш, царга къорӀаш Ӏомадайташ. Гражданий цхьадола дакъа обществана пайданеча къахьетамах удаш да, лерггӀа леладац берашта кхетам балара гӀулакх, общества ца мегийташ дола хӀамаш лелаяду.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаккхехьарча Совета Президиумо дикхарийла йир Сунженски халкъа депутатий Совета исполком белгалдаь кхоачамбоацараш дӀадаха, бахача наха интернациональнии атеистически кхетам балара гӀулакх дӀахо тоадара тӀаерзаиь хоадам боллаш йола мероприятеш чакхъяха. Ӏилмании атеистически знанешта а дына культах долча законашта а пропаганда елга тоаде. ШерагӀа юкъеоза беза цу балха советски боахамеи органий кулгалхой, депутаташ, юртара интеллигенци.

Халкъа депутатий районни Совета исполкомо деккарийла я районе бахача наха интернациональнии атеистически кхетам балара даьхе юртийн (станичи) поселкайн Советий исполкомашкара, культурно-сердалони медицински учреждениешкаро, халкъа образоване органашкара довгӀар дукхагӀа хьадеха. Советий сессешка, исполкомий заседанешка, гражданий сходашка уж дешаш каст-каста уттаде деза, массаларча комиссей, дына культах дола законаш ца телхадайтара, керда граждански обрядаш цӀейши юкъедахьара йолча комиссей болх тоабе беза, чӀоагӀбе беза тӀаийю решенеш кхоачаш мишта ю хьожаш лоаттабу тӀахьожам.

Къаьстта теркам тӀебахийта деккарийла яй райисполком бахача наха интернациональнии атеистически кхетам балара бу болх тӀагӀертта а шийх юха хьахулар лакхагӀа долаш в хилийтара. Теркалъе еза бахача наха тайп-тайпарча группай башхалоаш, эрганха еза массови а индивидуальни а балха формаш. ДӀахо тоабе беза Ӏилмании атеистически знанешта пропаганда яра а дешархоашта интернациональни кхетам балара а школай педагогически коллективашеи педагогически общества районин отделенеи бу болх. Школай декхар да дешара предметийн классал араххьарча балхеи кхетам балара торонех цу гӀулакха дикагӀа пайда эца, дешархой дашмтеи ноаноштеи юкъе бу болх чӀоагӀбе школо а дезало а лу кхетам цхьатарра хургболаш.

Районии Совета исполкомо, культура, халкъа образоване, унахцӀено лоарйра учреждениеша тоабе беза интеллигенцеца бу болх, школаш, клубаш, библиотекаш квалифицированни кадрашца Ӏалашъяра, уж хунцалулга кӀезигдара тӀаерзаиь мероприятеш чакхъяха, интернациональнии атеистически кхетам балара пайдане методаш юкъейоалаяра районе методически болх бе беза.

Районии Совета исполкома тӀадиллад антиобщественни гӀулакхашта духьалара къовсам чӀоагӀбера тӀаберзабаь юртийн (станицай) поселкайн Советий, паччахьалихени общественни организацей болх хьинарегӀа белга Ӏалашдехга, тунеядствои дына уйлаш йоаржаяри санна дола гӀулакхаш ловргдоаца хьалаш районе оттаделга.

Керда советски обрядаш цӀейши чакхдоахача шерагӀа юкъеоза беза тайп-тайпарча къамий внкалаш, къаьстта а кагирхой, лекхбе беза къахьегамхоашта интернациональнии атеистически кхетам балара гӀулакха гражданий сходехи кхыча мероприятеехи бола пайда.

Пхи шера хьалха хьалха кхоачашъяра шерра социалистически ... В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкадаьтта чакхдоахача завода цехий, установкий коллективаша. Цу яхье хьалхалаттачарех цаӀ я АВТ яхача установка коллектив. Мехкадаьтта продукци арахецара кхаь шера план 17 декабре кхочашйир цо. ДӀадахача шера план 103 процент тӀаргга кхочашйи а еш, планига лаьрхӀачул совгӀа массехь эзар сома мальха тӀарин продукци арахийцар установка технологаша. Къаьстта дика къахьегарца белгалбаьнна ба технологаш М. Батаева, М. А. Абасалиев, Н. Зинковцева, кхыбарш.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) смена начальник В. Стадник, оператор М. Батаева, конкхагӀвола оператор М. Абасалиев, оператор М. Зинковцева.

Н. ПЛИЕВА сурт.

МУХЬ ТӀЕРА ӀОБОАККХЕ — ВАГОНАШ ХУРГЬЯ

Вай республике предприятеша пайда мишта эц-хьогӀ машиннахьа вагонех? Алхха соахха ноябрь ботта шийтта предприяте чудоагӀача машиннахьаша совнагӀа 21638 сахьат ха йоаккхаш лаьттар 2527 вагон. ЧудоагӀача наьгъех пайда эцача предприятеш кулгалхой бехкагӀа мухь тӀаботтара саттота эшаш хиннa 10.536 вагон йоацеш йисар.

Асфальто-бетонни заводо нормагӀа доагӀача 6,4 сахьата меттел вагонаша сайцаа латташ даьккхар 17,2 сахьат, хӀаьта 134 вагоно сеца латташ совнагӀа 3132 сахьат даьккхар мухь тӀаботташи Ӏобоассабеши. Из бахьан долаш 5051 сома гӀод даьккхад.

А. Шерипова цӀерагӀча Грозненски мехкадаьтта чакхдоахача заводе 2,7 сахьата мара соцаль лоаттас боцьо йоацача вагоно 20,9 сахьат даьккхар, хӀаьта 73 вагоно — 1570 сахьат. Из бахьан долаш 4683 сом тӀод текхад заводо.

Производственно-товарни конторе цистерна йоассаеш 1,4 сахьат мара дакхха йиш йоацача, 7,4 сахьат даккхийтад, хӀаьта 1203 цистерна йоассаеш доагӀачул совгӀа 6161 сахьат даьккхийтад, цудухьа 4654 сом гӀод даьккхад.

Нохч-ГӀалгӀай снабсбыта тӀадоагӀача машиннахьашка 186 вагоно йоагӀачул совгӀа сеца латташ 2310 сахьат даьккхад. Цхьа вагон лаьрхӀача совнагӀа сеца латташ 6,2 сахьат даьккхад, хӀаьта из бахьан долаш 2891 сом гӀод текхад.

Кхы а дукха юца биш яр ноябре вагонашка соцаль лоаттаеш йоагӀачул совгӀа ха яккхийтан гӀодаш тийнхан предприятеши организацеши. Ерригача 63 клиенто, мел ихьа а боарамал тӀехйоахаш соцаль лоаттаний вагонаш. ХӀаьта йоагӀачул совгӀа вагонаш соцаль лоаттаярах Грозный станценеи ерригача Къилбаседа-Кавказски машиннахьан чӀогӀа эз хул саттота тӀа а дотта дӀадахьийта дезаш дола мовхьаш хьа ца кхачарах. ХӀаьта клиентаца гӀодаш теш. Вагонаш соцаль лоаттаеш йоахийте хана лоацъелгах. Балха йокхха торо ма хиларах тарра хӀана а тӀехьа дукха дувцаши яздеши хиларо хьахьоил цхьа хӀама: шоай юашка чудоагӀача машиннахьех пайда эцаш болча мовхьаш дӀайидераши мовхьаш дӀаккхухьийтараши транспортага гӀодаш нахчахьалихен хӀара кепе башха лоархӀаш ца хилар.

Цхьабола клиенташ болча метте йоассаярга хьежаш бӀаьш вагонаш латтача хана шоай продукци дӀаяхьийта саттота яьсса вагонаш эшаш хул воакаш. Шоай хамнахьа йоассайой — вагонаш хургья.

Укх деношка клиенташа — мовхьаш дӀаяхухьийтараши мовхьаш дӀайидераши — совещани хилар Грозный станце. Цига хьийхабер промышленни предприятеши организацеши боахама, партийни, профсоюзни кулгалхой. Цига лаьрхӀадар областа промышленнии машиннахьан предприятеши мовхьаш тӀадуттараши Ӏодоахараши соцаль лоаттаеш вагонаша йоаха ханаш лоацъярал уж бӀарчча хулийтанга Ӏаламдарни КПСС Челябински обкомо белла организаторски болха хьакъехьа КПСС ЦК-ас бань соцам кхоачашбара тӀаерзаиь. КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома (1978 шера) пленумо чӀоагӀъюь организационно-партийни мероприятеш кхоачашъяра итогаш а а предприятеши чудоагӀача машиннахьан мовхьаш тӀадуттараши Ӏодоахаши сайца латташ вагонаша йоаха ханаш лоацъяра 1979 шера чакхйоахаргйола хьадда мероприятеш юаца а.

Совещане къамаьла даьча «Металлотара» яхача завода директора В. П. Ткачова белгалдаьккхар, промышленни машиннахьа транспорт дӀалоца екъаекна хилар. Мовхьаш тӀадуттачеи Ӏодоассачеи вагонех а уж дӀа-хьа кхувлача средствах а балха овсаре доха йолаш пайда эц. Масала, тепловозаша денлеи бийсанеи 15—20 минута мара болх бац. Цо предложени елар мовхьаш тӀадуттарен Ӏодахарен балхаш дара «Грознефтяная» яхача машиннахьа станцех хьакхеташ мел долча наьнъаша бӀарччача цхьан графикагӀех технологически процессагӀех болх бергболаш бӀарчча цхьа транспортни узел еш вӀашагӀа тоха ьнна.

Октябрь 50 шера цӀерагӀча химзавода директора заместителa Л. В. Гея белгалдаьккхар, завода балхаш дукхагӀа хиннa хиларах хӀайзалца долчар кхоачам ца бар бахьан долаш чудоагӀа наьнъаш дукхагӀа хилийтаниеи технически кхы тӀа а кийчдаиеи дарг ца хилар.

Маневрони средствашта кооперировани яца яре ца хиларах дийшар Грозный станце начальника заместителa Ю. Х. Рыбалкина.

Нохх клиенташ дьараш башха корта болаш къамаьлаш дацар, оттадаьча хьаддача дешах лаьца дацар. Гул дар, КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома пленума решенеши челябински методи царна ца йовзилга.

Ишта, кхы хьадда решенн тӀа ца эцаш, дисар из доил. Вешта, эца еслча а, хьанца эцаргъяр из? Заводий, предприятеи, организацей дукхагӀа болча кулгалхоашта цу лоархӀамеча дешах вӀалла кӀаттӀа а хетанзар. Шоашта меттел совещане бахкийтабар цар шолаагӀча даькъера болхлой: А. Шерипова цӀерагӀча ГНПЗ-ера — производственни отдела начальник, № 2 йолча ТЭЦ-ера — цеха начальника заместитель, авиаотрядера — экономист, «Грознефть» объединенера — вокхагӀвола инженер, «Гортопсбытера» — товаровед, вагонни депора — вагонашка хьожар, и. кх. дӀ.

Ф. АРСЕНЬЕВ.

ОАХА ЯЗДАЬЧУН ЛЕРАГӀА

«ДОАЛ ДАЬЧА — КИЙЧО Я»

Ишта корта а болаш яр 1978 шера 30 ноябре араданнача газета номера тӀа оаха кепатеха рейдови бригада статья. Цу тӀа дувцар района боахамашка хьайбашта Ӏан кийчо яра доаз. Халкъа депутатий МагӀалбика горсовета исполкома председателa З. А. Яндиевас хоам бу:

«Юрта боахама управлене специалисташ хьежаб «МагӀалбика района боахамашка хьайбаш Ӏангара дахара балхах» бола горисполкома соцам мишта кхоачашбу. Гучадаьннад, дукхагӀдоача боахамашка («Луч», «Кавказ», «Советский», М. Горьке цӀерагӀа) цу соцамо яха гӀулакхаш кхоачашдаьнга.

Цхьабакъда, «Малгобекский», «Ингушский», ГӀ. Ахриева цӀерагӀча, «Алханчуртский» совхозашка хӀанз а бизза кхоачашбаьбац из соцам. Хьайбаш лерггӀа Ӏангара дахара дӀахо а болх беш ба. Цу дешаца кийсдалийта кхоачамбоацараш бахьан долаш халкъа тӀахьожама городской комитето бехктокхаме ээзб «Малгобекский» совхоза керттера ветеринарни лор Х. Алероев, ГӀ. Ахриева цӀерагӀча совхоза директора денхараш кхоачашдеш вола С. Т. Лобазюк. Долаш дола кхоачамбоацараш дӀадаха ха йиллай, царна а «Алханчуртский» совхоза кулгалхошта а».

ВОЛГОГРАД. Волжски турбаш еча завода коллективо хаьал хьалха кхоачашъйай вай мехка а доаьол араьха а магистральни мехкадаьттан газен проводаш еххача шерра пайда эцаш леланеш йола турбаш арахецара пятилеткa кхаь шера задани. Планал тӀех 150 эзар тонн совгӀа хьаьй уж. Ерригача турбех 45 процент совгӀа яраш пачхьалкхен дикала Знак йолаш арахийцай, планагӀа лаьрхӀа хиннарел 9 процент дукхагӀа.

Цунца цхьана дукхагӀа арахец мукхъюаш йоаца турбаш, моллагӀа ярел 2—3-за дукхагӀа ха йоаккх цар ца талхаш.

СУРТА ТӀА: предприятеш арахийца керда изделеш — мукхъюаш йоаца турбаш.

В. ЯРМАКОВИЧА сурт.

ТАСС фотохроника.

Балха минута мах

Грозненски управлена бурувдеттарашa дика хьожамаш гойтад чакхдаьнача пятилетка кхоалагӀча шера.

Планал совгӀа бӀаьш эзараш метраш бурув техад лаьттан чеваш техкараша. Управленена хинна пайда ах миллион совгӀа сом ба.

Вурувдеттараша мехкадаьтта доахарашка дӀаелар массех сиважина. Къаьстта пайда душ я «Правобережная-127» яха сиважина. Управлено коллектив доккхал де йиш йолаш я цхьаькха хӀамах а. Цо тоаманца чакхъаьккхар пятилетка яхаь шера программа а.

Мишта вӀаштӀехьдаьннад бурувдеттарий уж толамаш даха? Эттара хьалха уж дувзадешка да социалистически яхьаца. Из лелаю укхаза «ХӀара балха денна — дикала Знак» яхача девизагӀа. Укхаза къаьстта баьржаб Тарамов Шамиля кулгалдеча бурувдеттарча бригада болам. Мештаб цун чулоацам? Бригада коллективо лаьрхӀад пятилетка диъ шера план 1979 шера цхьоалагӀа май хьатӀанхоачаш кхоачашъе.

Диъ шера декхар ханал хьалха кхоачашдара керттерча торонех лерхӀ цу бригада коллективо, яхаш дувц управлене керттерча технолога Краснов Юрий Степановича, — буруш тохара сухал лакхъяр. Материалаш кхоабеш дӀа а уллийташ хӀара балха минутах беза пайда эцар, керда технологи балха юкъейоалаяр.

Уж дерригa гӀулакхаш кхетамца балха юкъеккхувларах доккха беркат доал. Масала, номераш 129, 131 йолча бурвой бригадаша болх бу нердача осташца. Цу гӀулакхо лаьнкхьай къахьегама овсарле, сиважина якхара сухал. Из бахьан долаш халача геологически хьалашка цу коллективаша дийна ха кхоьый.

Балха хьа кхоара, керда къахьегама котало яккхара аьттув боалийташ я «Эльдарово» яхача мехкадаьтта доаллача моттиги лохерча мелови тӀоанашка обсадни колоннашта цементаж ира керда механизмаш балха юкъейоалаяр. Из керда хӀама хӀанз а шерра дӀадаьржадац управлене кхыйолча коллективашка, бакъда, цох боккха пайда боалаш хилар гуча и даьннад. Цу деша терхо йича бакъахьа дар цхычахьа а. ХӀана аьлча, кхоьчa балха ханах доала беркат гуш да. Управлене специалисташ яхчох, цхьа минута болх ца беш бригада сецача цхьа сом доь. ТӀаккха дагарде хала дац дийнахьа, аьлча а, сменагӀа белх ца беш дӀаяхача хана 480 сома зе хулаш хилар.

Толамаш соадехара, къахьегам аттача бакхара юкъе шоашкара дакъа лоац управлене рационализатораша а. Соахха 68 рацпредложени еннай цар. Царех ткъаь кхойтта предложени балха юкъейяхьай. Цар шера 70 эзар сом пайда бъьб. Рационализаторашта юкъе шоай цӀераш дӀаьалйийта ба Зарунский Арун Михайлович, Гаджиев Юрий Абасович, Абаев Мумади, керттера технолог Краснов Юрий Семенович, Хаттаев Ширвани.

Хоаш иа-хиллара, толамаш даха аьттув баргбац, нагахьа санна ваха кхетам балара болх дика вӀаштӀехьбаьккха ца хилча. Ала деза, цу даькъе управлене кулгалхоша а профсоюзни организацеша а дукха болх беш хилар. Хан-хаьнахьа дувц укхаза производства тайп-тайпара дешаш, боагӀаш бола мах бу дикачун, кхоачамбоацараш дӀадахара оарцагӀбовй. Цхьабакъда, дерригa гӀулакхаш дика лел ала йиш яц укхаза. Моттигаш нийслу цхьайолча буровойшка лидамбоаца хӀамаш, материалаш йоацаш ха зехьа йоаеш, къахьегама дисциплина телхаеш. Цу гӀулакхий дукагӀа терхо йича, кхы а дикагӀа хургдар хьожамаш.

— Укх нердача шера кхы а дикагӀа къахьега чӀоагӀо яй оаха, — йоах бурувдеттараша. ХӀара вахта тӀанйа денхараш да. Социалистически ...

Ш. ОСМАНОВ.

БРИГАДИР ЦАТУРОВ АНАТОЛИЙ

Саг хӀама боллдой коллективе эггара хьалха белгалдоал цун гӀулакхашца. ХӀаьта бригадира Цатуров Анатоле хьакъехьа къамаьл юкъе даьлча «Грозэнергоремонт» яхача ремонтно-наладочни предприятерча дукхачаргара хозаргда — гӀулакхах воаллаш саг ва, олаш.

Велттала бакъ а долаш да, цо кулгалдеча слесарий-котельщиний бригада тӀехьа ца юсаш болх бар доккхача даькъе боллдой къахьетам нийсбеи вӀаштӀехьбаьккхеи хайнача бригадира карагӀдаьнна хӀама хилар.

Ремонтно-наладочни предприяте болх беш даьккхача 22 шера Нохч-ГӀалгӀайченн вемараьшка йолча Дагестанеи дунхача теплоэлектроцентрала лаьттен агрегаташтех духха «дарбаш» де дийзар Цатуров Анатоле. ХӀаьта хӀара ремонтах дала уйла йисай цун дег чу. Къаьстта шаьра дагадоагӀа цунна 1958 шу, шолагӀча теплоэлектроцентрала котлоагрегатерча хий дӀоахдерга къаьнара кубаш хувцилга слесарашта тӀадилла хиннa ха. Из бригадехьа цун къоланча кулгалхочоа тийша тӀабилла тоьал чоалхатен бехктокхамех болх бар.

— Бригадир лаьрхӀачи, цу хана вӀалла опыт йоацаш вар со, — яхаш дувц Анатоле шийна дагадоагӀараш. — Бакъдар аьлча, шеко уттар хьалхашка: «ЦӀаьхха вӀаштӀехьа ца доале?» аьнна хеташ.

Шоай кулгалхо сагота хьувзаш хилар кхетадир ерригача бригадо. Цудухьа из хьаллаца, цунгара сагото яйе гӀертар ноанъостий. Шоай низ ма кхоачча къахьегар. Аьттув баьлча царна цхьана гӀад ма водарий цар бригадир, сагот а дора фуннагӀа цхьа хӀама вӀаштӀехьа ца доалаш хилча. Къамаьл дӀаха доацаш, цӀенхашта, хӀаман хьесп деш волча цо сага цӀанеха а халахетар дац, сихвеннчара тӀатоахац. Цхьабакъда, дег тӀера къамаьл да деш-м вутаргвац, мел зӀамига дале а, фуннагӀа хӀама зуаргда, новкъост цӀаниха а кӀалхутаргвац. Вахара бирсача школо эт хьехха шаьрлъьяр цун оамал.

Волхлочун дезале хьалкхийнна Анатолий. Цун дас дукхача хана «Октябрьнефть» промыслашка инструментальщик волеш къахьийгад. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тӀема шерашка фронте вийнав из. Ший жӀс бераца йисай нана.

1945 шера цхьоалагӀа ремесленни училища йистехьаккхар Анатоле. Из йистехьаккхача тхьаь шин кӀаьнкаца цхьана «Кавказэнергомонтаж» яхача треста Къилбаседа-Кавказски монтажни управлене Грозненски прорабски участке вера 16 шу даьнна Анатолий. Укхаза из дӀавалар хьалхагӀа дена Ӏоваь йоккха опыт йолаш волча, цӀи хезача бригадирага-такелажникага. Къахьегама ЦӀена Байрака ордена кавалерага Быков Павел Демьяновичага. Цо даьдъа лаьнад мехкара дунхха теплоэлектроцентралаш вӀашагӀйохкача а хьалъеча а.

Дунха ха йоаццаш училища йисте а яьнна баьхараш хьалхерча деношка бригадира цхьа гӀа а тӀехьабисабар. Долла хӀама керда, ца довзаш, хӀаьта цу цхьан ханна сантъердаме дар царна. Фашисташа бомбаш чуйийта йохаяьча № 1 йолча Грозненски электроцентрале (хӀанза — вӀашагӀте хача Грозненски ТЭЦ-а № 1 йолча электростанце) № 6 йола котлоагрегат вӀашагӀйоллаш яр Быкова бригада. ХӀама санна боацаш, чӀоагӀа хала бар болх. Кулгашца хьа а лушдаш дӀаууттие езаш хулар блокаш, лья кирнасаш. ХӀаьта а вӀаьдбалар холацар къонача такелажникашта: — ерригача Грозненe кхоачам бе безаш йола, цаӀ мара йоаца ТЭЦ ма яцй из, хӀаьта электроэнерги мел чӀогӀа эшар мехкадаьтта чакхдоахача заводашта промыслашта! Болх чакхбаьннaчул тӀехьагӀа шин-кхаь сахьата юхеӀара, лоацца аьлча, тӀаха вийна, комсомольски ӀаьдалагӀа бора болх!

Павел Демьяновича дега йоахаллца, даь йоаккхонца дангара денга дукхагӀа бозам болийтар къонача энергетикий такелажни гӀулакхах.

Цу хана дешъ дукха шераш дӀадахад. ... Цатуров Анатолий ше ва йоахха йоацача коллективака кулгалдеш, къонача боахлошта кхетамца хьехам луш. ХӀара Ӏуйрийна болх дӀаболабалале дукхха а хьалхагӀа воагӀа бригадир предприяте. Задани массанена а йоагӀача тайпара дӀа-юха екъ цо. бӀарччача дийнахьа из мишта кхоачашъю хьажаш дул из.

Цатуров шоай предприяте лоархӀаш ва, дика специалист, производства гоавал хиларах лаьрхӀа ца Ӏеш, ший гӀулакх тӀадинха леладеш вола саг из хиларах а. Хоз цунна тӀадиллар тешаме хургдолга, цо кхьӀаьрк ерг йоацилга. Бригадир дукхаеда дог цӀена, Ӏоаерва из хиларах, шоай халахетар а дикахетар а цунца дешъ.

9-чеи 10-чеи пятилеткай ударника дукхача шерашка хьанар ца кхоадеш хьийтача белгалдаьннaд дукхача сийлен грамоташца, баркалашца, маьхерча совгӀаташца. Цунна еннай навихе тӀа йовхаю «СССР энергетикан электрификацен отличник», «9-чеи 10-чеи пятилеткай ударник» яха медалаш.

ИттлагӀча пятилетка къахьегама вахта ерригача коллективаца цхьана толаме чакхйоаккхаш воалх хьалха латта бригадир Цатуров Анатолий.

Х. СУРУДЖАНЦ, «Грозэнерго» оператор.

Ӏилмаи техникан доазонаш

«ВОДОРОДНИ» АВТОМОБИЛЬ

УССР Ӏилмай Академе машиностроена проблемий Институто сийгаца летаеча поршневой двигателий группа Ӏилмахоша «водородни» автомобила конструкци оттений.

— Чухьа доагор доагача двигателашта водородах пайда эца гӀийртаб дӀадахача бӀаьшерене, — йоах института директора УССР АН член-корреспондента Подгорный Анатоле. — Цу хана хьаьяр 60 процент водород а уаш долча кислородни доагорца болх беш хиннa двигатель.

Тахан «Автомобили водородни» яхача проблема тӀа балхаш деш Ӏилмахой ба дукхача институташкеи лабораторешкеи, хӀаьта цар тохкамаштеи разработкаштеи координаци еш я СССР Ӏилмай Академе лаьрхха йола комисси. Харьковера Ӏилмахой болабеннаб кердача доагора юхакийчъяь двигатель тӀалаттача экспериментальни автомобила практически тохкамаш де. Цар модификаци яьяр цу е воах доагора хиланза баргбоаца боарам ниййсбара еш йола шинддиффузорни карбюратор тӀалаттача чухьа доагор доагача двигатела летасрган системаней.

«Водородни» автомобила наькъашка даьча тохкамаша, укх наькъа «Волга» яр из, хьахьекхар двигатела пайданча балха коэффициент юкъера лаьрхӀача 25 процент дукхагӀа а. ХӀаьта болх беча хана доагӀу бензин 25—40 процент кӀезигагӀа хилар. ... Дилла а пайда хьйиба довлирах 5 процент водород тохаро сх-хью цилиндрашкара доагора процесс, хӀаьта из бахьан долаш аракхувсача газех йоахха зене веществаш чӀоагӀа лохъю. Ӏилмахошта хетачох, цу машинех шин тайпара дола «тӀий» хургда. Вешта аьлча, «цӀена» водородни автомобилех пайда эцарга довлара этап хургья.

— Мича лоаттаю водород?

— Вагажника чу тӀера мара бензобака тара йоацача лаьрххӀача устройства чу. Цунах ала мотаргда чуйоллаш хий чуоза могача чӀоагӀача веществаех латта «хӀами» а йолаш йола аккумулятор я аьнна. Укх вещества — металлий гидридаш. Пайда эцар вӀашагӀъедаь «титан-аьшка» да. 350 километр никъ бара 2,4 килограмм водород эш — бензинаца еча заправкаца нийсдича геттара кӀезига хӀама. Амма из дайга доагор чулоаттадара гидридин «бии»... 80 килограмм «титана-аьшка» сплавах латташ хила еза. Бакъда, автомобила дозал тӀаккхетаргда, амма из лоадамбоацар лархӀа дезаш да водородах пайда эцаро луча пайдага хьежача.

ВӀашагӀъэдаьча бензин-водородаца болх беча эттара хьалхарча автомобила мехка деш хинна тохкамаш чакхдаьннад. Хьагучадаьннараш доглоахийташ да. Ӏилмахоша лерхӀ, ер шу чакхдоаллаш города маршруташка гидридни «бакаш» тӀалатта экспериментальни таксеши автобусаши ара а яргья, хӀаьта 1980 шера Харьковера эттара дукхагӀа машинаш лелача маршрутаца тӀа дайла лелаш «водородни» транспорт а хургья.

Николай НЕСВИТЕНКО, АПН корреспондент.

МЕЛ НАХ БА ВАЙ МЕХКА БАХАРАШ?

Вай мехка 17 январе дlайола а яь 24 январе чаккхйоаккхаргья бахача наьха Ерригсоюзни перепись

Бахача наьха перепись яр боккха политически халкъбоахамен лоархlам бола гlулакх де. Цун материалаша лъагойтаргда вай Даьхе экономически социальни дегlаяре, советски халкъа вахаре хиина хувцамаш, Коммунистически парте кулгал а деш вай халкъо даьхa доккхий толамаш.

17 январе lуйрийна 8 сахьат даьлча вай республике хlора городе, юрта, станице шоай сийлени безитонзамен декхар кхоачашде болалургба бахача наьха перепись еш беле счётчикаш.

Уж гlоргба шоашта ъанъоестадьча хlара цlагlа, квартере, хlаьта хlара вахача сага йола сведенеш дlаязъергъа переписной листа тlа.

Перепись чакх мишта йоаккхаргъа дувц газета укх оагlон тlа.

хlана аьлча, из йир цун хьалхара перепись яь 20 шу даьлча, Советски Союзо керттера хало лейна адамлен истоpе эггара къизагlа боле тlом хиннамул тlехьагlа.

Переписа итогаша хьахьакхар бака нах територе тlа дlенийсбеча хиина хувцамаш, къаьстта аьлча, мехlа малдболен районаш карааерзаарца, цига йоккхий промышлени центраш ъаарца, социалистически юртбоахама производство дегlайсалаарца дувлаенна хувцамаш.

1959 шере хьалха переписа итогаша мотте хьахьакхар СССР-ан беррига а дийнa боле мохк хиннига.

Аргlан йоза Ерригсоюзни перепись йир 1970 шера. Из чаккхъякхар сийлаь - йоккхача юбилее шере — В. И. Ленин ваь 100 шу дузаш, советски халкъа политически къахьегамен ъаьнар чlоагlа айденнача хьале, хlаьта дерригача халкъа гlулакх а хиина дlа а эггар. Цун итогаша хьахьаихар, Коммунистически парте кулгал а деш, советски халкъа карагlдаьнна керда доккхий толамаш.

Бахача наьха перепись яра порядок

Бахача наьха перепись 1979 шера 17 январе дlа йолаь 24 январе чаккхйоаккх.

Лаьрхlа кийчбаьча, халкъа депутатий районий городской Советий исполкомаша чlоагlбаьча счетчикаша нах бахача цlеношка дlаяу а ухаш, гражданашка хеттараш а деш, дlаяздергда переписной листа тlа цар луш доле жопаш.

Перепись йолаялехьа 5 дийнаьа 12 январе денз 16 январе кхаччалца счетчикаш чакхбаргба нах бахача цlеношка, уж хиина хила тарлуча предприятешкен учреждениешкен перепись хургйолга царга дlахойташ, цара ховргда перепись а аьттув бола ха малегlа я, къаьстта боаргба этта цlагlа хургбоацараш, цу хана шоаш бахачара дlагlоргбараш.

Цу помещене дlаязде веза сег счетчик ваьача цlагlа цо куле переписной формаш тlа цоз сведенеш дlаязъе йиш я дезалерча кхьчо уж нийса къоаше. Нагахьа санна дерригача хеттарашта бокъенца жопаш ца лой счетчик цига юхаа веза уж дlаязъе.

Республике вехе хlара сег декхарийла ва переписах чакхвала. Дукагlбола нах дlаязбаргба массеза а уж бахача моттига. Хlаьта цхьаберш цlагlа боацаш хургба командировка, сенала, больнице бола. Уж гражданаш дlаязбе беза шоаш массаза а бахача моттига, хиина цlагlа бац, аьлча переписной листа тlа а яьаш. Хlаьта шоаш бола гостиница, больница, санаlоре цlагlа уж юкъеэьоргба хиина багаш ба аьнна дlа а язбеш.

Цу тайпара уж дlаязбаро lалашду баха нах нийса лергlаргlа. Бахача наьха перепись а еза цхьаь цаl саг юкъара ца вовлийташи шоаза дlа ца язвеци. Учет нийса яр дукха цхьадолча цlеношка счетчикаш, шоаналагlа а ухаргба переписа ярах справкаш а торгъа, тlаьхьоссаме бланкаш а уттаергъа.

Республика городашкен юрташкен баха нах! Шун декхар да переписах чаккхдоалари переписной листа хеттарашта дизза жопеш далари.

Переписа юкъе хьинаре дакъа а лоацеш счетчикашта гlо доргда вай цхьаь цаl сег юкъа ца ъуташ перепись е.

Миллионий анкета

Перепись йолеш вай мехкарча берригача гражданаша жопаш кургда укх лохехьа кепа тохача переписной листа хеттарашта.

1979 шера еш йола бахача наьха перепись 1970 шере хьнул эргаш я цхьадолча хlамашта. Керттера башхало я хlана перепись еш переписной листа керда форма хилар, из цхьан хиина хьалхера информаци (гражданаша тала жопаш) шийца йола технически лист хургъа, дlахо электронно-вычислительни машина чу а йоллаш. Цудувье из геттара нийса а цlена а я еза.

Ялхлагlа яр

Дегlаена социалистически общество йолча хана бахача нахах нийса сведенеш хилар боккха лоархlам болеш де общества ерригача формашта доал дара.

lилман лерда тlаре йланаш оттаера хила езаш я бахача нахах йиаза йола демографически социально - экономически карактеристика. Из тайпа карактеристика хьанкачара гlо ду цаl йолча программегlа, цаl йолча методологегlа а цаl йолча организационни планегlа а еча дикa кийчъаьча перепиcо.

Социалистически общество кьалашка бахача нахах йола данеш эшаш я моллагlча а даькъа пленеш оттаера.

Кхал а мalа хилерах, аьннеа ваназ йолча даннеех пейда эц перспективена къаьхьегама ресурсай балансаш оттееш, производственон керда предприятеш хьатъярен пленеш оттаеш, учатцlено лоpеяра, школашта, хьехаркой кийчбара, учебникаш араяццара планированни еча и. кх. дl. Уж тайпа сведенеш эша я кхаьаш продукташ, кхьдоле нена оцу товереш арааццара пленеш оттееш.

Наза чубала цlенош хьалдаре планаш нийсе оттаера кхалпи мalан, аьнна хи миллий, дозал милаб, малагlа гергалол йолеш ба ха деза.

Переписо лоархlаме сведенаш лургья халкъа боахама бакха низех дикагlа пейда эцара.

Бахача наха йола нийса даннеш эша а тайп-тайпарча hиндa-тоxама организацешта халкъа боахам, общественни отношенеш дегlакхувлара а эргlйоаза тоаре а проблемаш оттаеш.

Хlамара перепись ю 1970 шера хьнул тlехьагlа нийс шу даьлча. Цун итогаша хьахьакхарда КПСС XXIV-чеи XXV-чеи съездий исторически решенеш кхоачашъеш советски халкъа карагlдаьннараш.

Цу шерашка вай мехка истоpе хьалха ца хиина шерра социальни программа кхоачашъяьй. Экономика, lилма, культура айларца, общества материальни дулоенни рузньеш алсамдаларца цхьана кхалуш хувцамаш хул бахача наьха а.

1979-шерара перепись ю Сийлаь - боккхача Октябра 60 шу дизар ерригача прогрессивни адамлено белгалдеь цхьа шу соагlа а хьенчул тlехьагlа. Переписа итогаш вlашин нийсъеш хьажа бокъо а йолеш гlаддава хьоинаргда вай халкъо хьабенача турпелча наьнъага.

1920 шере хьалха переписа даннеш лерда hийхар боаабеь халкъа боахам юхаметтаоттабара, культура гlирсеш хьалдара мероприятеш оттаеча, царех иштта пейда ийцар ГОЭЛРО план оттаеш. Переписа лерда тlа вай мехка эггара хьалха дир бахача наьхан къахьегама ресурсайн перспективни лоархlамаш.

1926 шера, халкъа боахам карттерча даькъе юхаметтаоттабаь бьаьча, мохк социалистически эргапонаш а хиичлуча хана йир бахача наьха шолла-гlа Ерригсоюзни перепись.

1926 шера яьча переписа материалаш социализм хьалъяра хьалхера пхьа шера план оттаеча лерде екхар.

Цул тlехьагlа Ерригсоюзни перепись йир 1939 шера. Цу переписа материалаш хьахьакхар кертачьнича социализма мехка карагlдаьнна сийлаь-доккха хlамаш. Йолхагlа перепись чаккхьякхар 1959 шера. Цун итогаша чlоагlа хьоаваш хилар вай мехка меттал дерригача дунен тlа а.

	1970 шера переписа даннагlа	1978 шера 1 январе йоа-ла расчетах даннеш	1978 ш. процент 1970 шерага
Бlарчача республике бака нах	1064,5	1160,9	109,0
царца городе бlаьрам	444,1	511,0	115,1
Республика юкъерен декъарен дешар дийша хьалхъ боккхамра специалистий	50,3	71,3	141,7
юкъерденера школашкара дешарчой	278,2	285,3	102,4

эзар саг

РСФСР бlарчча хьалйцена а вай мехка хьалха дуккхана областашцен, краяшцен, АССР-ашцен хийсбича а Нохч-Гlалгlай АССР нах дувзагlа баб.

Республике бовха а машинсан учреждений, наьнала берела лорлду шерра сеть.

Цу дерригено а lалашду нах хlаванетаlа боагlа а цар боккхие ва дlаьтъенга а.

Переписагара переписага

Вай мехка шерагара шерага бахе нах дукхагlа хиина цаl lеш, хувцалу цар социально-экономически структура а.

Советски халкъ — мехка керда исторически общность.

Баха нах дукхагlберца къахьегаш хилар, цар культурни боран айбалар, городашка бехе нах дукхагlа хилар, мехка политически, культурни, экономически вахаре ккалнаха хьинаре дакъа лоцар, нах боегга лаьдалар, уж дукхагlа балар — уж де советски наьха вахарцара керттера хьисапаш.

Баха нах дукхагlа хилар республика социально - экономически дегlаера юкъерча процесса лоархlамеча фактерех цаl я.

Индустриализаце декъа наьлеш, промышленноста керда доакхаш хьалхаллер дувзадеини да республика керда городаши бахлой поселкаши хьаэнлер, городашка бахе нах дукхагlа хилар.

Нагахьа санна революци хилалехьа хlанзарча Нохч-Гlалгlай АССР лаьтта 1913 шера 30,4 эзар саг вахаш цхьа город Грозный мара хиннаеца, хlанз 5 городи 4 города хьисапе болхлой поселки я.

Республика столица город Грозне вах 400 эзар сергта саг.

1970 шера хиннача переписаца нийсдича бахача наьха дукхала, цар культурни боран айбалара а тайпа хувцамаш хиннад:

Дикагlчарна тlадиллад

Республике бахача наьха перепись яра юкъъазаш 4 эзар соагlа саг.

Уж беррига а хьнаре бола баха ба перепись яра кийчо ялтта чаккхдаккхара.

Шоашта тlадиллача гlулакх чlоагlа безитоксам хеташ лоаду город Грозне Октябрьски района бахача наьха перепись яра лачкахьаллазен статистически инспектора заместителе В. Я. Белина. Урус-Мартановски районий информационно-вычислительни станцо начальника перепись яра йолча заместителе Л. Х. Бачаева. Назрановски района государственни статистически инспектора переписа хьолча заместителе С. С. Котиева, кхы дукхагlчар.

Перепись еча дакъа лоцара дикагlбола болхлой хьагъоастабьеб «Красный молот», ГРМЗ, «Автоспецоборудование» заводаца, механически учета техникумо, полуучилища, локомотивни депос, вагонни депос, НПО «Промавтоматика», электромеханически заводо, кхыча предприятеша.

Предприятей, организацей, учреждений, декъара заводий кулгалхой, парторганизацей секретарий, моттигерча комитетий председателий декхар да перепись яра хьакъоастабьчарне lалашъета бокхза лоархlам бела декхар кхоачашдара ма-мотта новкъоства дар.

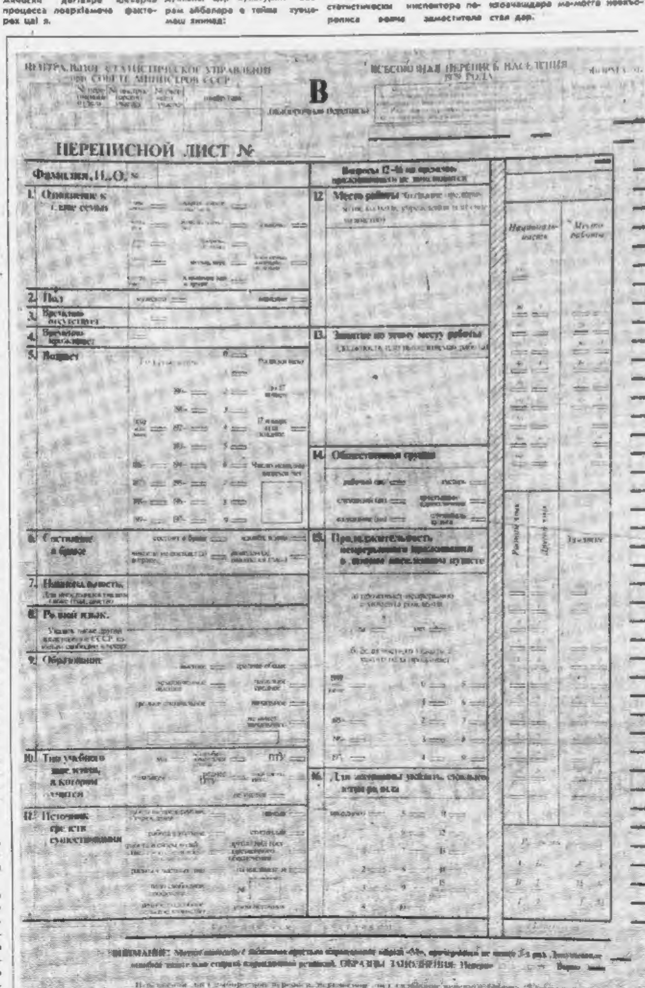

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ОБОЗРЕНИ

ДЕКАБРЬ-78

Дlабаха декабрь бутт, цунца цхьана чаккхдаьккий бlарчча шу а дунен халкъашта юкъерча хьалагlа даллача тайп-тайпара а чоалхане а событеш йолаш хилар.

Шера шийтталагlа бола бутт — карагlдаьннарий итогаш еша де дезараш белгалдеш йола ха я, статистикаштен аналитикаштен дукха безаш бутт ба. Бакъда, дlабаха декабрь кабинеташка lо а хайша уйлаш е кхоавергволаш бацар: сел дукха а тайп-тайпара а яр дунен халкъашта юкъера событеш.

Лув кхера санна дунен тlа чlоагlа екош яр Варшавски договора доаrъоцхой йолча пачхьалкхений Политически консультативни комитета Московски совещане оаз. Дикка хоадуш юхатехар цо «Малхбоалерча кхерамах» шоай мехкашнара халкъаш кхерадара лийда болар дог доалаш НАТО политикаша доладаь хиина «атлантически кlира».

Доттагlлек, дика лоалахой хилара, дlа-юха гlулакхаш леладара хьакъехьарча Договора СССР-ан Афганистана Демократически Республиканен юкъе кулгаш яздаро, хlаьта иштта хьалхагlа даь хиннача советско - вьетнамски договора ратификаци яро цlаьхка а ма-дарра хьахьехкар Советски Союзо азиатски халкъаш машаре дегlадахарах массе оагlорахьара цар прогресс хилараи тlехьа йолга. Кlал кlийле йоалайи дар ди тlехьагlа чlоагlлуш доагlача Иранерча чурча политика хьала «советски оагlонгахьара тутlерт» ала гlерташ малхбузен пропаганда леладьр а, цу пачхьалкхен чурча гlулакхашта кхьча пачхьалкхений оагlорахьара юкъе гlертилта юхатоха гlерташ эгтара хьалха оарцагlбаьннар вай мохк болга дика хоъшехь а.

Дунен кепайоазон теркам тlаозаш хlама хилар сага бокъоний Массане юкъара декларацин ООН тlаийпа 30 шу дизар. Цу гlулакхаца юкъаенна ль цхьайола мероприятеш, масала. Вlашагlкхийттача Штаташна хиина «сага бокъонаш лорапра кlира», ма-дарра аьлча, социалистически мехкашта дискредитаци е лерхlаш дагалаьца хlама дар. Бакъда, наьха «паргlатонаш» лорае, капитализма ценех аьнна къоргаш дlакъоала гlерташ лелалу гlулакхаш Малхбузерча общественноста чlоагlа хlорладаьчоа тара да гlулакх. Цунна тешал ду кхыметтел лаьрхlа кийчдаьча президента Картера къамаьло а пресса теркам башха тlа — цаозаро.

Газетий оагlонаш тlа чlоагlа ювцаш яр кэмп-девидски бартагlа лаьрхlача тайпара оттаьча хана кулгаш яздала дисача «машара договор» оалачуаца юллаенна египетско-израильски переговорий проблема. Хетаргахьа Садат лоархlаву хургвац lарбий дунен тlарча ший планашта ерригa хlана яц аьнна дукъала аьнна оппозици теркал ца еш lе, хlаьта уж кхоачашъяра аьттув болча ханашка договаш из гlулакх тlехьадаханаа валац. Бакъда, ше кlезиг-дукха а еш хиина кийчо Синай «цlенъяра» тlаергаьча Израила позици хьахьоих цу тайпара ха лохар этта гlулакх хургдоацилго. Бакъдар аьлча, Вlашагlкхийтта Штаташ-м хlенз а дог доахийла йоанза я селаш чlоагlа къакьийта кийчъяьча египетско-израильски союза када кийттlача хlамаш тахка аьттув барт хиларах. Из белгалдеш я пачхьалкхен секретаре, египетски премьера. Израила кхыча мехкашцарча гlулакхий министра брюссельски консультацеш.

Шеко йоацаш да дунен экономика сфераца хьазаен на йола лоархlаме кхо событи а лоархlам болаш хиина хилар. Царех я «Юкъарча рынка» бархl члено «европейски валютни система» хьаяр, хlаьта цо Малхбузен Европе федералистски тенденцеш, НАТО-ва пара йолча хана сел сатийна сабаре йоаца тенденцеш дийнъялларга дита я тарлу. Царех я мехкдаьттана аргlавара мехкаш тlатохавза далац аьнна дlахайкадаь долча Абу-Дабирча мехкдаьтта мехкий-экспертий Организаце сесси. Малхбузерча - дуккхача экономически эксперташте хет хlана Вlашагlкхийттача Штаташа шоай мах телара баланс нийс а ергья, хlаьта цунца цхьана доллар чlоагl а дергда аьнна хеташ хиина уйла йицъялийта еза аьнна. Нагахьа санна цун курс юха а хаддалаа лохъяла йолалой цунна тlехьа доагlар цlенача финансови проблемай доазонех тlьниа арадала тарлу. Царех да, юхxера а, США финансай торговлен министраша, массеха бlаь гlулакхаш леладеча гlозарий викалаша Москве яьча визитацен советско-американски экономически гlулакхий хьакъехьара лоархlаме дешаш дувцаш яь цlенхаштарча переговорашцен дувзадекна «американски кlира». Нийсхоп наьнъацен вlашин гlойле йолча тайпарен уж гlулакхаш детlадоаладаро лэра йолларгья, цунах коrгlортолга а ю. новкъоста Л. И. Брежнева ма-аллара, «аттагlа хургда бlарчча советско - американски гlулакхий чоалхане эдани толаме хьалъе». Хlаьта СССР-я США-чен юкъерча леттlача гlулакхия вlашин дlаюха леладер кхетадеш хиларахи, белгалдаьккхад американски хьалашта хьалханка къамаьл деш новкъоста Л. И. Брежнева, «дукхача даькъе тийна ба вай шин мехкарча халкъий миллар, кхерамале, бермате дахар, кхыметтал дерригача дунен тlара машар а, вешта аьлча, лаьттан тlарча бlаьш миллионаш болча наьха вахар».

Цу дешашка хьежача дика кхеталуш да бетта хиина кхы йола событеш дунен общественноста къаьстта чlоагlа хьашт долаш хиина хилар.

Гаьнардар гуш йоала «стратеги». Цу тайпара ярех цаl — декабрь юкъе кхаьчача хана дlакхайкаь йола КНР-ан США-чен юкъе дипломатически гlулакхаш оттара хьанъехьара решени. Бакъдар аьлча, из гlулакх ше иштта хила доагlац да. Дукхача шерашка бахьан доацаш дар йоккхагlъярех йола азиатски пачтахьалкхе йолаш хилар, бакъда, цо тугаш Вlашагlкхийттача Штаташа леладаьр. Бакъда, малагlча лерда тlа цар гlулакхаш тоаденнад, фу де лерхl цар яха хаттар ца оттадича далац.

Политике каст-каста нийслуш хул цу е кхи дунен халкъашта юкъерча документа бокъонца болча лостамо хьахьоикаш дар дипломаташа «шеръяь» текст а йоалаш цунна ах официальни а официальни а ца доаккхаш дола дешаш долаш. Мишта ювц цхьана аь американо-китайски коммюнике, масала, КПК ЦК органа «Жэньминь жибао» кхача свето? Ераш да цу тlара дешаш: «Шиъна а мехко, Китайски США-ск, гегемонизмана духьаллаттара принцип бакъеш хиларо новкъостал ду йоккхача гегемонизмана духьаларча къовсама дэь цо lеш эlамигача гегемонизмана духьаларчоа а, глобальни гегемонизмана духьаларчоа дэь цо lеш региональни гегемонизмана духьаларчоа а, хlаьта дунен халкъашта юкъера хьал тоадара аьттув болаш хиники а ергья». Китайски политически мотт кхетабеш волча хlаране хало а йоацаш укх тайпара летттlача наьха меттала доахаргда уж дешаш: «Шиъна а мехко... и. кх. дl. новкъостал ду Советски Союза духьаларча къовсама дэь цаlеш Вьетнама духьаларчоа а, хlаьта новкъостал дергда КНР ший хьашташ кхоачашдара аьттув бола хьалаш хьадараш».

Дlахьожаргда вай хlана Атлантика тlагlолла (нагахьа санна безам бале Тихий океана тlагlолла а): фу йоах иига? США президента къамаьл кхерамоленна волча помошника Збигнев Бжезиниске эггара хьалха хьрех йолча цхьан заявлене тlа дар: гlулакхаш тоадаро «цхьана леллачa стратеге дешашта Пекинаца консультацеш е торо хулийт». Кхы дукхагlа а кlезигагlа а йоацаш. Из уйла эггара хьалха аразкхийтаве Дж. Картера гергарагlа воле из бахахо. Дlазахача шера май бетта НАТО совета сесса (гой моттиг малагlа я!) Бжезиниске белгалдаьккхар: Вашингтонан Пекинан юкъера контакташ «коньюнктурни а йоацаш стратегически характер» йолаш я аьнна.

Хайча сакъерлане да-кх, юххера а, цу гlулакха хьакъехьа Китая эггара гергагlа болча лоалахошта фу хетт а. Масала, Японена, миччa беса а Пекина «керда доттагlе» хила ма-гlертий из а.

Нагахьа санна общественноста хетачул хьакъехьа аьлча, «Анахата» яхача газето ладечох, из сототдеш я «цу гlулакхаш тоадаларо кхохкам ирбаларга дигара бола кхерам оттар кхерам. Цаl йола антисоветски фронт хьаяра лаьцача китайски наьнъа кхераме оагlонаш Вьетнама цара американски политикен терпал ца еш йита йиш яц». Иштта лоралуш уж хилар хозахета доацилга бакъду Киодо Цусин яхача агентствас дlайоаркаьча Япона къаман оборона управление официальни вокалаша аьча заявлене: «Тlема гlулакхашка диллача Япони США-ца бувзам болаш хилар бахьан долаш хала тарлургдолаш да тlема даькъе японо-американо-китайски цхьана гlулакхаш леладелга».

Гой малагlа тайпа политически «цlогарч» шийна тlехьа текхаду Пекинан Вашингтонан юкъерча гlулакхаш тоадаларо. Из хоаш хилча сел рeзза хиина тешаргlий дунен общественность США президента уж гlулакхаш тоадалар дерригача дунен тlа машара новкъостал деш дерригача мехкашта пайдане долаш хlама хургда, аьнаш деш долча дlаьмалех?

Из иштта хилча США стратегически вийъ гаьнардар бlарга ца гуш леладеча гlулакхий вийъ ба ца аьлча кхы ала хlама долаш бац.

В. БЕГИШЕВ,
АПН обозреватель.

Геологашта лаьрхIа

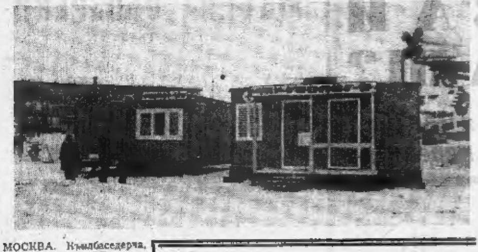

МОСКВА. Къилбаседерча, Сибрегlарча, Гlаьнарча Малхбоалерча районашка болх беча гlишлонхоштен геологаштен лаьрхIа хьаьхча дlа-юха лелача городкий образецаш хьахьокхаш я СССР ВДНХ выставке.

Цу тайпарча хlара городоке хургья коммунально-бытовой гlулакхий комплекс. Укхаза хургья столовеш, библиотекаш, тайп-тайпарча продукташта заказаш деш дола истолаш, лораша новкъостал ду, кога гlирси баракъаши тоадеш йола пунктеш, парикмахерскеш.

СУРТА ТlА: геологически службай болхлоштa гlулакх дара йола дlа-юха лела городок. Иа кийчъяьй «Гипрогеолстрой» (Москва) институто.

Н. КУЛЕШОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

6-ча ЯНВАРЕ

В. И. Ленина цlерагlа майда. 11.00—13.00. Хороводаш, массови халхараш. 14.00. Гlор-Даде дакъа а лоацаш йола сакъердаме викторинаш, ловзаш. 18.00—20.00. Музыкальни концерташ. 20.00—21.00. Кинофильмаш хьокхаргда.

В. И. Ленина цlерагlа культура Дворец. 15.00. Болх беш хургья «Даглаттар» яха клуб.

Химикий культура Дворец. 11.00. «Даймехка гlолла» яха кинообозрени. 12.00. «Кlай ладья» яха шахматни турнир. 15.00. Волейболах йола спортивни ловзаш. 17.00. Халкъа духовой оркестра концерт. 18.00. «СССР Лаьххехьарча Совете хоржамаш дера накъадолхаш» яха къоначa даржарохошта йола беседа. 19.00. Эстрадни музыка сайре.

«Красный молот» завода культура Цlа. 11.00. Берий утренник. 13.00. Болх беш хургда «Космос» яха берий кинотеатр. 16.00. Вешамаш леларий университета занятии.

Пролетбата цlерагlа культура Дворец. 10.00. Болх беш хургья тайп-тайпара аттракционаш. 13.00. Кердача шера хетадаь берий утренник. 14.00. Болх беш хургда «Орленок» яха берий кинотеатр.

7-ча ЯНВАРЕ

В. И. Ленина цlерагlа майда. 11.00—13.00. Хороводаш, массови халхараш. 14.00—16.00. Гlор-Даде дакъа а лоацаш йола сакъердаме викторинаш, ловзаш. 18.00—20.00. Музыкальни концерташ. 20.00—21.00. Кинофильмаш хьокхаргда.

В. И. Ленина цlерагlа культура Дворец. 11.00. «Фаьлгий дуне тlа» яха киноутренник. 12.00. Волейболах йола спортивни ловзаш. 18.00. «Вай кlипа» яха радиобеседа. 19.00. Эстрадни музыкай илаьйи концерт.

«Красный молот» завода культура Цlа. 10.00. Болх беш хургья филателистий клуб. 13.00. Болх беш хургда «Космонавт» яха кинотеатр.

ТIемаи къахьегамаи сийлен музей

Шолжагlа шу да мехкдаьттахой город Магlалбике тlемаи къахьегамаи сийлен музей хьайийлла.

Октябрьски революце, граждански тlема хьарча районa историна хетаь я эгара хьалхара экспонаташ. Укхаза я В. И. Ленина ярахийцача «Искра» газети хьалхара номер. Цунна уллув хьалтеха да эгара хьалха 22-ча апреле (5-ча мая) арадаьнна «Правда» газета, машарах, лаьттах дола ленински декреташ.

Октябрьски революце баьчча В. И. Ленина, Терски областе революционераш хинача Шерипов Асламбека, Ахриев Гlапура, Н. Ф. Гикало портреташ да. Иштта, укхаза хьалтеха да районе граждански тlемашка хьинаре дакъа лоацаш хиначa Гардапов Товркхо-Хьажий, Алероев Аслинбека сурташ а.

Йоккха моттиг дlалоац Магlалбике мехкдаьтта довккхилга дlадоладаре, дегlадоаладаре, мехкдаьттахой город хьахилара хетаьча материалаша. «Берригача мехко хьалхо Магlалбик», аьнна корта а болаш да музея цхьа дакъа. Укхаза да цу хана мехка эза-йоккхача промышленноста нарком хиначa Серго Орджоникидзе портрет, наркома приказа тlара дешаш: «Укх районе миллион тонна кlезигагlа доацаш мехкдаьтта доаккхаргдолаш, бlаьнел кlезигагlа йоацаш скважинаш хийда укхаза 1934-ча шера». Иа приказ кхоачаш а деш хьаьлаьнай мехкдаьттахой город Магlалбик. Укхаза новкъостал деш хиннаб мехка дуккхача моттигашкара аlашагlкхийтта нах.

Керда город хьалъелта дlадоладеннад эгара хьалха бурува тохаш хиннерий толамаш тlара. 1934-ча шера Магlалбике эгара хьалха мехкдаьтта гучадаьккхад К. Т. Тайзетдинов керте хиннача бурувдаттараша. Цун а кхыболча мехкдаьтта ветеранашь а сурташ да музее хьалтеха. ЛаьрхIа кийчъяь я эгара хьалхарча мехкдаьтта скважина бlаргlа.

Документаша гойт керда мехкдаьтта район хараєробалга толамца дlадихьар. 1936-ча шера 1 миллиони 243 эзари тонн мехкдаьтта даьккхад укхаза. Цо тешал ду къонн мехкдаьттахой город хьахилара.

Советски наьха машарерча къахьегам юкъагlаьккхар тайпарча балхаlа фашистски Германи вай мехках латаро. Цу къизача тlема таlгlеш Магlалбике — Тийрка дозакъашка а хьаккхьача хиннай. «Уж хиннаб Даьхе лорараш» аьнна я цу хана хетаьча материалаш. Укхаза да моастагlчоа дукъалъоттара шийнъоагаш тlахьехаш дола «Нана-Даьхе» яха плакат, фашистех Магlалбик лораш хиннарий, тайп-тайпарча моттигашка лирача моастагlчох Даймехк лорабеш хиннача вай мехкахой сурташ.

«Ерригa республика я» Магlалбик юхаметтаоттаеш» яхаш я моастагlа тlехьашка ваьккхатул тlехьагlа. Тlемо яь човнаш ерзаеча ханна хетаь материалаш. Чlогlа хьинар гайденна болх беш хиннаб укхаза бlаьш бурувдеттараш, мехкдаьтта доахараш, гlишлонхой, кхыдола балхаш дераш. Цу хана районa новкъостал деш хиннаб республикера тайп-тайпарча къамех боли вешалаш, оалача хlамашка город lалашъеш хиннай Грознера предприятеш.

Тlерча мехкдаьтта гlоанашкара мехкдаьтта гучадаккхарца дувзаденна да Магlалбик шозлагlа хьахилар. Цу хана хьинаре къахьегаш хиннарий, тахан мехкдаьттахой города сийле хьаллоттаерий сурташ да музея цу дакъе. Царна юкъе ба Социалистически Къахьегама Турпалаш Ф. Л. Колесников, М. Я. Пауи, А. Н. Левшин, А. Б. Логосов, дукхача шерашка Магlалбике мехкдаьтта доаккхача управленеда вулгалдеш а КПСС XXII-ча съезда делегат хиннa Октябрьски Революце орден леладеш вола С. А. Плиев, КПСС XXIII съезда делегат А. Х. Чилиев, СССР Лаьххехьарча Совета депутат вола Ш. Х. Эсмурзиев, дукхаха кхыбараш.

Иштта, музее хьагойташ ба юртбоахаме тахан динагlа хьоккамаш доахаш бола районе толамагlвола жа лелашдер Социалистически Къахьегама Турпал Бахмадов Мади, дояркаш I. Д. Кортогова, А. А. Жиркутина, Н. М. Пешхоева, механизатор И. Х. Умаров, кхыбараш.

Города а района а тахарерча вахара, промышленностен юрта боахамен къахьегамхошна парте XXV съезда белгалдаьха декларацаш кхоачашдара лоаттабеча къовсама хетаь материалаш я «Парте планаш — халкъа плаш» аьнна корта а болаш. Укхаза хьагойт Октябрьски революце 61 шу дизара цlейна районера къахьегамхой мишта накъабаьхкаб, городерча кертерча предприятей, районерча совхозий таланара толамаш, дlахо йодача ханаро денхараш.

Районе тlемаи къахьегамаи сийлен музей аlашагlйоллар боккха лоархlам болаш да города а района а истори довзаре, къахьегамхошта, къаьстта а кагирхошта, патриотически кхетам балара дешешта. lаlаьмате дика а пайдане а гlулакх да районерча партийни, советски, комсомольски организацешта ногагlдаьннар.

Хlаьта а районерча музей а цун балха а хьакъехьа сона белгалдаха лоа цхьадола кхоачамбоацараш. Эгара хьалха ала деза музея экспонаташта юкъе коллективизаци лаьча шерашкара района истори гойташ йола материалаш геттара кlезига хилар. Хоаш да, цу хана юрташка лира классови къовсам лаьттагlа, цу къовсаме аларачо та юкъе коммунизмага бода никъ котбаьнингга. Цу хьакъехьа дlаьхийв истори да районерча юртий. Цох лаьца экспонаташ яц музея залашка. Вознесенске «Лоаман батрак» яхача колхоза хьалхарчорех хиннача шин колхозхочуи сурташ ца лаьрхlача. Сона хетачох, цох кхоачам хилац вай беррисеча мехка а сапна. Магlалбикерча ахархой вахар оалая тlара дезa эргадоалхаш хийца долча коллективизаци лаьча шерий истори хьагойтаре.

Дlадахача исторех йола материалаш шерьеш, кердача вахаро деш дола хувцамаш хьагойташ йола материалаш тlатохаш леладе деза музей гlулакх. Цу дакъе а геттара кlезига хlама ду укхаза.

А. ХАРСИЕВ,
«Сердало» газета собкор.

IОЖАЛА ФУТТАРОЙНА

Кхоачалуш латтар патронаш, спарядаш. Хlаьта а, юха тlехьаькка артйолаш ацар батальон. Моастагlчоа майрра духьала латтар из. Гlаьрахой шиа дукха а дукхагlа бар. Боабеш а чоашш еш а кlезиглора салтий. Из тайпа тlом беш дlахо lе йиш йолаш яцар ха. Цудухьа вай салташа дегlал а баха лата лаьрхlар. Доладелар латар. Немций кхерабенна байдда юрта тlехьаькка баьлар.

Шийн взводаца немцашта етташ ведда водача лейтенанта Очередькос вешар гlаьрахошна етташ йола миномет. Цlаьхха техар бlаргашка боад. Лейтенант оагавенна, шортта лаьтта lовежар, ер ца зувш атаке дlабахар цун новкъостий. Тlом чакхбаьначул тlехьагlа байнараш а лозабаьраш а лохача хана царна юкъе корававзар ер. «Де доацаш вайнар» аьнна штаба списка тlа дlаяздир. Из дар хилача, бирсача 1942 шера. Цу хана цун даьтен наьнаген кхаьчар «Де доацаш вайнав шун воl» яха шийла бlил.

Бакъда, лейтенант Очередько венна а вацар. е вайна а вацар. Чов хинна уллаш санитараша медсанбате дlавихьа хиннавар из. Хала чов хиннавар цунна лаьр. Эшаш дар дукха гонзал волча хирургий новкъостал. Не баьхьаш долаш из нийсвелар Сталинградерча госпитале. Цу хана тlатеlла гlой латтар городе. Городе бита йиш болаш бацар доарахой, цудухьа уж дlабигар Астрахане. lаlаьмате чlогlа къахьийгар лорашта къовса эзсар юаналгара хьаьнкха гlерташ. Цар хьийги къа зехьа а доаззар. Лораша тоа а вaь дlаоттавир из...

...Боккха мухь бецар Очередькога хиннар. Шпели, хlамилаташ чуйола галия, чов яь хиларах справкея вара. Госпиталера арaваьлча г. Камышине вахар из, цигара — Волга аьрда берда тlа уллача Николаевна яхача юрта. Цига надрай отдело пулеметни взвода пуллагlа аьнна кхыча часте хьоижавир.

...Сталинградерча вокзала район лораелга тlаднилар пулеметни взвода. Цlаккха а ца соцаш етадаш йоре фашисташа, цхьабакъда. Очередько пулеметчикашa бlарт хьа ца локхийташ етташ тlехьашка кхувсар гlаьрахой отрядаш. Цул тlехьагlа из кхьачар Мамаева курганe тlемаш долча. Мел а, мичахьа а, малагlча улицашка, моттигашка уж тlемаш хилар дагадоха хала ду цунна.

Фашистий йоккхий тоааш сайна, салоlаш цхьа юкъ йоаккхача кораднр бодбаь бадача салтешта юкъера хlамилгаши цхьаццадола документаш чудола Очередько Иван Алексеевича гали. Шоазагlа а цун даьген наьнаген шийла кахат дахар — шийн Даьхенна мутlахьа волаш, бнаь дув къьар ца бена немецко-фашистски гlаьрахоех майра латаш шийн са дlаделар шун воlо аьнна.

Укхаза а, дунен тlа мел волча lожалий футтаройна, дийна висар из. Юха а сенитарна дlаевихьа санбате нийсвелар, лораше тоавир.

Шозза шие «вайналга» а «вийнаьга» а ца хоеш, кхыча диезе хьожаргш дlаводи Очередько.

Юха а тlем тlа нийслу ер. бакъда, хlанз тlемаш Дона тlа дар, цул тlехьагlа — Миус яхача хи тlа, Перекопе. Укхаза цlаьхха а ловзар из моастагlчуйн акхоя. Юха а lаlаьмате чlоагlа хала чов йир. Дукхача хана госпиталерта нетта ала везаш нийсделар гlулакх. Лораш юха а lоажалах ваьккхар лейтенант Очередько. Бакъда, эскарчара къаста вийзар. Иштта нурах хилар тlема заlапхо. Цудухьа ца новъяш тlом а баьхта цlаннйрзар Иван Алексеевич. Иштта аlашагlкхийттар из шийн даьцен наьнацен. Вlаштта шоаза шоай воl «вайнав», «венна» аьнна кхьаташ хьайнцача царна, из дийна а волаш духьалъоттар мел уж гlадбугаш гlулакх дар дуnца а дезац.

...Грознера тlема заlапхой госпиталь. Укхаза хилар тха шинне вlашагlкхетар. Тхо цхьацца дуацаш lохайша дагlаш Иван Алексеевича хьадийцар сона шийца тlем тlа нийсденна гlулакхаш.

— Тlом хьалехьа Прохладне ваьхаи со. Цига яьккхар аз школа а, — дувш Иван Алексеевича. — Грозне хьа а вена мехкдаьтта институте деша эттар со. Тlом яьовта хlаьна йиълагlта курсе вагlар со. Се комсомолец хиларах тарра, сай лоlамагlа тlем тlа вахар. Грознерча пехотни училище дlахийцар со. Лейтенант яха цlи а сенна арахийцар...

Хlаьта дlахо, лакхе яздаьча тайпара да. Тlем тlара юха а Грозне цlа а вена мехкдаьтта институте деша эттар. 1947 шера из институт чакх а яьккха «Грозгипронефтехиме» балха эттар. Цига проекта керттера инженер а хиннав. Вахх дика беш хьаьрах цо тlем тlа яьхача Цlеча Седкъа орденаш дукхача медалашца lотlакхийтар къахьегама совгlат а — Ленински юбилейни медаль.

Иштта ва из кхоаза lожалал котваьнна тlемахо, тахьанара хьаьнала къахьегамхо а тlема ветеран а Очередько Иван Алексеевич.

* * *

lожалал котваьнначa кхы цхьаькха сагах лаьца а аргда аз.

Скундриков Владимир Петрович а госпитале вайзар сона. Аз дехарца шийн вахарах лаьца дийцар цо сона.

1942 шера, 11 августе 17 шу даьлар цун. Цул тlехьагlа ихо ди даьлча тlем тlа вода из. Гудермесе кхачалца гlаш бахар ераш, цигара — поезда тlа а хайшa — Махачкале.

Хьалхагlа гlишлонхой батальоне хилар аэродром хьалъеш. Цул тlехьагlа — Волховски Ленинградски фронташка латаш. Псков хьайоаккхаш исксорга Скундрик Владимира тlадилар lаlаьмате бехктокхаме гlулакх: моастагlий дзот эккийта аьнна. Ша баьча lам тlа гlолла болхар штурмовикаш. Шин километр гаьна яр дзот.

— 25 саг вар тхо, — дувц Владимир Петровича. — Тхо бlарга а дайна минометаш етта болабелар немций. Группах шин саг висар юхе. Гобаькха леждаш яр минаш. Цlаьхха чlогlа лазар ийхар сона. Дог гlехделар, се хьакхийгача хайра сона цхьаьн. Когаш хаьнин, букъа тlехкая сайна човнаш яьлга...

Дlаваха ца могаш, текхаш кхоалагlча дийнахьа дlанхаьвн Скундриков хайбараш болча. Иштта, кхоалагlча дийнахьа кхачар цунна лорий новкъостал. 14 операци йир Владимир Петровича. 20 беттa хьалгlатта йиш йоацаш метта илар из. Бакъда, ла ца дели lоажала футтаройна, из а дийна висар.

— Цу хана соца цхьана госпитале бадар со мо лозабаь салтий, — йоах цо. — Цхьаболчар доацаш кулгаш дар, вокхар — когаш. Фу дар цу хана тхона дага? Хьанна эшарг'а тхо, фу хургда тхоах, фу вахар хургда тха дар. Массагlа яр уж дег чу йоссаш хиlна уйлаш...

Цкъа Владимир уллача палате чуьлар цхьа хоза воl. Хlаранена тlайодаш, хlаранеца къамаьл деш, хlаране дог чура зоаза уйлаш дlайоахаш, дог айдора цо. Дуней тlарча вахарал хозагlа цхьаккха хlама доацилга дуцаш. Тхоах цхьанне аьлар:

— Ше могаш маьрша волча атта да уж тайпа къамаьлаш де — аьнна. Хlаьта сакха, чолакха даьнначa наха, фу де деза?..

Тlаккха йоlо дlаьхьекхар цуьга шийн шиъ ког. Когаш дацар уж. протезаш яр. Дийтта шу даьнцача хана цlерманина кlал а яха хlидаьха хинадар цун когаш. бакъда, из хиннад аьнна цун дlабаьнна бацар дунеццаре безам, еха яцар из. Дийна а дийша, цул тlехьагlа балха а этта, вахаро шийтара дlадехар дlа а луш, вахаргара шийна дезар хьа а дехаш, къахьега йолаеннаяр из.

Цу йоlаца хиннача вlашагlкхетаро хийцар ахкар деррига а вахар: дlаьлар зоаза уйлаш, вахара безам чlоагlагlа тlабахар. Дег чу еcсар «Йоl а иштта денал долаш хилча, эхь децай вайна, къонахашта, дохар зоаза хилар?! яха уйлаш.

1945 шера госпиталера араваьлар Владимир. Цу хана протезашца лела дика lомаденнавар из.

Цlаверa. Укхаза вlашагlкхийтар шийн новкъостaшца — Шмельков Ярославаца, Безъязычный Володяца. Цу хана пединституте дешаш вар уж шиъ. Цар а цар новкъосташа а новкъостал дир укхана институте деша отта кийчлуш. Институт чакх а яьккха Владимирах хьехархо хилар. Тlеххьарча хана Скундриков Владимир Петрович болх беш вар 48-ча школе. Хlанз тlема ветеран пенсе ва.

Каст-каста хьовра тlем тlа хинна човнаш. Бакъда, цу лазараша ше ца вуте а, ше болх беш йоаккхаче хана хьинаре къахьегаш, халкъа просвещене отличник яха цlи а яьккха къахьегаш хилар из.

* * *

Шин сагах — патриотех а денал долча нахах а, бокъонца болча Даьхен къонгех — мара язъдаьц аз. Дlауйла йича массагlа хургба уж lоажалал кот а баьнна, таханарча вай гlоаьча ваьаре хьаьнала къахьегаш хьабоагlараш!

С. ВОРОНИН,
тlема ветеран.

Удмуртски АССР. «Ижмаш» яхача производственни объединене Ижевски автомобильни завода Керттерча конструктора отделе кийчъеш я легковой автомобила керда модель. Из хургья хlанз арахецаш йолча ИЖ-2125 яхача автомобилал дукха дукхагlа совленаш йолаш: габариташ дозали къегагlа, паргlатагlа салон йолаш, доатор кlезигагlа доагадеш. Машина эгара хьалхара опытни образецаш кийчъяь яьннай, цхьайолча узелаштен агрегаташтен тохкамаш деш латт.

СУРТА ТlА: кердача автомобила балха модель.

Е. ЗАГУЛЯЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ФЕ ХИЛА

Тlеххьарча хана каст-каста города улицаш дlа-юха тlехьювлача моттигашка транспортни средствий вlашкаеттадуш нийслу. Наькъашка хулача цу зуламий анализо хьахьокх светофора цlе сердал йоагача хана тlехьовла гlертача водителий белхагlа дарец 55 процент зуламаш хулаш хилар. Цу тайпарча зуламашка хьожиш лаьрхlа рейд лаьр Госавтоинспекце болхлоша. Массехк дийнахьа цу тайпара зуламаш даь 300 совгlа водитель лаьцна, хlата наькъашка лелара бокъонегlа йола экзаменаш юха дlалла а хьожабьб уж. Царна юкъе бар такси водителаш Носаев, Аушев, Тургиев, Неп. 1572-ча автоколонна водителаш Магомадов, Зубхаев, шоай машенашца хиннa водителаш: Муслиев — Шалински больница керттера лор, Магомадов — ГНИ студент. Евлоев — ЧИГУ студент, Урусханов — АЗС-3 заправщик, Хайрулин — «Красный молот» яхача завода мастер, Тепсуркаев — Алхан-Кала яхача юртсовета исполкома председатель, кхы дуккхабараш.

Хlанз школьникий каникулаш я, дукха берая улицашка арадувл, кердача шера хетаьча елхашка культура Дворецашка, паркашка, берий бешамашка ух. Цудухьа уж наькъашка гlолла лел, хlаьта наькъагlа лелара юххьанцара бокъонаш а lомаьий царна, хlаьта а хоашше е ца хоаш уж бокъонаш телхаю, из бахьан долаш шоашта доккхий зуламаш ду. Иштта, 28-ча юкъерча школа 2-ча класса дешархо Гайтемиров Тимал трамвая вагона тlа ца а хоаш, йодаш йолча шин вагона юкъе чу а этта водаш тlера чу а веэа вийнав. № 15 йолча школа 3-ча класса дешархо Эльдарханова Таус кхале кхаьча йоагlача автомашина хьалхашка, гlолла тlехьэккха ения, тlаккха цунна машин тlахкийттай.

Дlадахача кlирагlа республикан наькъашка 60 аварии хиннай, 5 саг веннав, 14 сага човнаш хиннай.

НГl АССР МВД ГАИ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

Приморски краерча совхозашка даим балха дlабаха раьза бола граждански доацаш цига дlабохийтаьга вlаштlехьдовхких Нохч - Гlалгlай АССР Министрий Совета къахьегамa йолча управлене.

Балха дlаболхача дезалашта юкъадаш да дезал цхьара дlалу дезала доьна — 200 сом, хlара дезалхочоа — 75 сом. Мах боацаш дезали цар хlамаш цига дlакхоачвелта lелашду.

Балха дlабахача наха совхозашка чуlе цlенош (квартираш) лу, хоа хьалъяь хlамаш чулоацо хозяйственни отталчa боарамах ноаре йолаш, кхьайола льготеш а йолаш.

Ца кхетар хатта везаргда укх адресагlа: городе Грозне — къахьегама волча уполномоченнага: Революце проспект, 1; Хабарова улица, 3; 26 участок (райисполком): Темирханова улица, 79; Партизански улица, 23; къахьегама йола управлене, Комсомольски улица, 41.

Республика районашки — райисполкомашкерa уполномоченныега.

ТЕЛЕВИДЕНИ

6 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Хаа».
8.40 — Гlуйранара гимнастика.
9.00 — «Къонахар кхиалам».
9.30 — «Шоана, лаьй — [illegible]».
10.00 — Дlалоих Украински телевидени радио [illegible] трио. Киевера передача.
10.30 — «Дукхагlа — дика тоаьраш».
11.00 — «Изобразительни искусствай произведенешкара дакъалоаи ерсий революци».
11.25 — «Гlуйранара почта» яха музыкальни программа.
11.55 — «Советски вахаре». Передаче даьха лоап СССР Лаьххехьарча Совета [illegible] комиссе председателя Г. И. Ващенко.
12.25 — «Спортлото» тираж.
12.40 — «Унахцlено». Iалмихьа-популярни программа.
13.25 — «Музыкальни абонемент».
14.10 — «Инициатива». Телевизиони документальни фильма премьера.
15.00 — Дlалоих «Ленинградски диксиленд» яхача ансамбле.
16.25 — «Вlаргагуш дар — [illegible]».
16.36 — «Саппои» яхача телевизиони дукхасерийни художественни фильма премьера. 9-гlа, 10-гlа, 11-гlа сери. (Австрали).
17.40 — «Уналла бун а [illegible]» яхача документальни фильма премьера.
19.30 — «Дlаhо — тийшагlа» яхача Моссовета цlерагlча Пачхьалкхен академически театра фильм-спектакла премьера.
21.00 — «Хаа».
21.35 — Фигурни хьара хьа [illegible] СССР чемпионат. Доаца программа. Запорожьера передача.
22.20 — «А. Пугачевай театр» яхача телевизиони фильм-концерта премьера. Чакхъеча — керла [illegible].

II ПРОГРАММА

9.00 — «Вай беш».
9.30 — «Жалейка» яхача ерсий халкъа инструментий ансамбла концерт.
9.55 — «Звездочет». Телевизиони журнал.
10.40 — «Эрсий мотт».
11.10 — «Орленок» яхача телестуде къонача корреспондентий Советски Союза Турпалхочуна, СССР-а летчик-испытателя С. И. Анохина вlашагlкхетар.
11.50 — «Спектаклера дакъаш».
12.00 — «Шахматни школа».
12.15 — «Сергей Есенин. Лирика».
13.45 — Баскетбола йола СССР чемпионат. Мl [illegible]. ЦСКА — «Статиба» (Вильнюс). Ригера передача.
14.30 — «Бола чакхбаьлча» [illegible]. Художественни фильм.
15.45 — «Фаьлг саьна йола фаьлг». Фильм-концерт.
16.45 — «Кинопанорама».
18.00 — «Саги [illegible]».
19.10 — «Кинойукъьбара клуб».
20.15 — Бийса доьккьала хийла шун, бераш!».
20.30 — lалмихь - популярни фильмий программа.
20.55 — «Эрсий [illegible] [illegible]».
21.40 — «Аьлий [illegible]» яха художественни фильм.

7 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Хаа».
8.40 — «Зарядка а дlоагlа!».
9.00 — Къахьегамий [illegible] художественни кхоллами самодеятельноста лауреатий концерт.
9.30 — «Гургал бетта сахьат».
10.00 — «Советски Союза гlулакх деш ва!».
11.00 — Фаьлг йола хьовзамагlа. «[illegible]» турпалаш йола фаьлг». Мультфильм.
12.00 — «Музыкальни киоск».
12.30 — «Юртара сахьат». «Вай вийна Галоновнаь» яхача телевизиони документальни фильмий премьера.
13.30 — «Театральни спектакль». А. Корнейчук. «[illegible]». Е. Вахтангова цlерагlча Пачхьалкхен академически театра фильм-спектакль.
15.45 — «Кердача двазахи тlа» яхача телевизиони документальни фильма премьера. [illegible].
16.15 — «Шун каьнтах». Музыкальни программа.
17.00 — «Кинонкъбара клуб».
18.00 — «Дунен халкъашта [illegible] панорама».
18.45 — «Максимус Фаь». Мультфильм.
19.00 — Фигурни хьара хьа [illegible] СССР чемпионат. Шоай лоlамагlа йола программа. Запорожьера трансляци.
21.00 — «Хаа».
21.35 — Фигурни хьара хьа [illegible] СССР чемпионат. Шоай лоlамагlа йола программа. Запорожьера трансляци.
22.05 — П. Мериме литературни дешараш. «Венера Ильская». Дlаеш РСФСР халкъа артисте В. Яковлеве. Чакхъеча — [illegible].

II ПРОГРАММА

9.00 — «Спорт — 1978».
9.30 — Дlалоих Дунен халкъашта [illegible] конкурса лауреата С. Потапина (фортепьяно).
10.00 — «Виталий Бианки». Телевизиони документальни фильм.
11.00 — «Шоана, лаьй — [illegible]!».
11.30 — «Гlуйранара почта». Музыкальни программа.
12.00 — «Къонача зрителя театр». В. Катаева «Антона» «[illegible]» яха телевизиони музыкальни спектакль.
13.00 — «Дийнача хlамай дуне тlа».
14.30 — «Саг. Лаьтта. Дуне».
15.10 — «Эдиний театр». СССР Гостелерадиоа «Гранада» яхача телекомпанец. (Англи) вlашагlъяь телевизиони фильм.
16.10 — «Омега» яха варианте. Дукхасерийни художественни фильма дьалхара сери.
17.20 — Детта [illegible] вlашагlкхетараш. Останкино концертни студера сайре.
19.30 — «Унахцlено». Iалмихь-популярни фильм.
20.15 — «Бийса доьккьало хийла шун, бераш».
20.30 — «Тха театрий [illegible]». Документальни фильм.
21.00 — «Тха цхьанне да, вайна». Телевизиони художественни фильм.

РАДИО

6 ЯНВАРЬ

6.00 — «Ремонтни мастерскеш». Репортаж (нохчий меттала).
6.35 — Музыка (нохчий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
9.25 — «Къонах» яха радиожурнал (ерсий меттала).
10.20 — «Поэзе минуташ» (нохчий меттала).
13.00 — Иллеш ала Ритаву Софиес (ерсий меттала).
13.40 — «Сакъердамеча [illegible]» (гlалгlай меттала).
14.30 — «Литературни Нохч-Гlалгlайче». Радиожурнал (ерсий меттала).
19.00 — «Керда обрядаш — вахаре» (нохчий меттала).
19.20 — «Халкъий эшарий музыка» яхача цикла (нохчий меттала).

7 ЯНВАРЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Ленинан цlе» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «[illegible]» (ерсий меттала).
11.15 — Концерт (гlалгlай меттала).
11.30 — «Къона тlехье» (нохчий меттала).
13.15 — lалмахь - техническе прогресса [illegible] [illegible]!
18.00 — «Тха дотта! — [illegible]» (ерсий меттала).
18.30 — «[illegible] глобус» (ерсий меттала).
18.50 — «Шlе сийгаш» (гlалгlай меттала).
19.00 — «[illegible]». Концерт (нохчий меттала).

Хоаттам

Тахан республике гlоллаев Грознен хувцалуш моркхаш а йолаш, цхьайолча хана лоа а делхаш, гlийло мух хьекхаш хилеи фегара температура республике 0 — 5, Грозне 0 — 2 градус шелал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен хувцалуш моркхаш а йолаш, ломма — лоа а делхаш, дохк а доаллаш. Къулбехьен-Малхбузехьара секунде 7 — 12 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсане 4 — 9 градус шелал йолаш, дийнахьа 3 — 8 градус шелал йолаш, дийнахьа 3 — йlовхал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гlа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохкама секретара — 3-34-38; партийни вахарей культурей отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; кехатий отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ05006. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 107.